

20. yyda Osmanlı İmparatorluğu'nun Durumu

1. milliyetçilik akımının olumsuz etkileri
2. Osmanlının Avrupa'daki sanayi devriminin dışında kalması
3. Yenileşme hareketlerinden sonuç alınamaması
4. Kapitülasyonların olumsuz etkileri
5. Devletin ekonomik, jeopolitik ve dini özelliklerinden dolayı parçalanmak istenmesi

I. Dünya Savaşı'nın nedenleri

1. Sömürgecilik yarışı. Sanayileşen batılı devletlerin dünya hammadde ve pazarlarına egemen olmak için birbirleriyle olan çekişmeleridir. (Ticaret alanları)
2. Almanların Akdeniz ve Ortadoğu'ya (Osmanlı coğrafyası) egemen olmak istemesi diğer Avrupalı güçlerin çıkarlarına terstir.
3. Fransızlarla Almanlar arasında toprak anlaşmazlıkları. Fransızların 19. Yy sonlarında Almanlara kaptırdıkları Alsas-Loren bölgesini geri almak istemeleri
4. Balkanlar'da Slav - Germen çekişmesi. Rusların Balkanlara inme isteği Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun çıkarlarına aykırıdır. Almanya da Balkanlarda güçlü bir Rusya istemiyordu.
5. İngiltere ve Fransa'nın, Almanya'ya karşı silahlanmaya başlaması.
6. Rusya'nın ideallerini gerçekleştirme isteği.
7. Fransız İhtilali'nin doğurduğu milliyetçilik akımı.
8. Avusturya-Macaristan prensinin Saraybosna'da bir Sırp milliyetçi tarafından öldürülmesi (28 Haziran 1914).

Osmanlının Savaşa Girme nedenleri

1. Kaybedilen toprakların geri alınması
2. İktidarda bulunan İTP nin savaşı siyaset izlemesi
3. Karşı grubun (itilaf devletleri) Osmanlıya karşı düşmanca tutumu
4. Savaşı Almanya'nın kazanacağına olan inanç
5. İttihatçıların Almanlara sempati duyması.
6. Alman desteği ile devletin kurtulacağına inanılması.
7. Osmanlı Devleti'nin Almanya ile gizli bir anlaşma yapması (2 Ağustos 1914).
8. Osmanlı Devleti'nin siyasi yalnızlıktan kurtulmak istemesi.
9. Osmanlı Devleti'nin, İngiltere ve Fransa'nın ekonomik baskılarından kurtulmak istemesi.
10. Osmanlı coğrafyasının jeopolitik önemi.

Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni I. Dünya Savaşı İçine Çekme Nedenleri

1. Almanya'nın halifelik makamını kullanarak İngiliz ve Fransız sömürgelerindeki Müslümanları ayaklandırmak istemesi.
2. Almanya'nın yeni cepheler açarak İtilaf devletlerinin kendi üzerindeki baskısını hafifletmek istemesi.
3. Almanların, İngilizler'in Osmanlı toprakları üzerinden geçen Uzak Doğu sömürge yollarını ele geçirmek istemesi.
4. Almanya'nın Musul-Kerkük petrollerinden yararlanmak istemesi.
5. Almanya'nın, İtilaf devletlerinin Boğazlar yoluyla Rusya'ya yardım göndermesini önlemek istemesi.
6. Almanların İngilizlerden kaçan Goben ve Breslav adlı gemileri Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır.
7. Osmanlı, gemileri satın aldığını açıklamış ve gemilerin adlarını Yavuz ve Midilli olarak değiştirmiştir.
8. Bu gemiler, Rusya'nın Sivastopol ve Odesa limanlarını bombalamıştır.

9. Ruslar bunun üzerine Karadeniz sahillerine ve Doğu Anadolu'ya saldırmıştır.

I. Dünya Savaşı ve Öncesinde Gizli Anlaşmaları

Gizli Antlaşmaların Yapılma Sebepleri:

- 1-Şark meselesi (Osmanlı ülkesini paylaşma meselesi) ni halletmek.
- 2-İtilaf bloğunun birlik ve istikrarını sağlamak
- 3-Savaşın sonra Osmanlı'yı paylaşma konusunda anlaşmazlığa düşmemek
- 4-İtalya'yı İtilaf bloğuna katmak
- 5-Rusya'yı İtilaf bloğunda tutmak

Reval Görüşmeleri (9 Haziran 1908)

İngiltere kralı VII. Edward ile Rus çarı Nikola arasında 9 Haziran 1908 tarihinde Estonya'nın Reval kentinde yapılmıştır. İki ülkenin arasındaki sorunların tartışıldığı görüşmelerin temel konusu Osmanlı'nın paylaşılmasıdır. Varılan uzlaşya göre Ruslar, Balkanlar'da serbest olacak, İstanbul ve Boğazlar Ruslara bırakılacaktır. Buna karşılık Mısır'dan Basra'ya kadar olan bölge İngilizlere verilecektir. Suriye ve Lübnan ise Fransızlara verilecektir. Görüşmelerin ve varılan kararların gizli olmasına karşın bilgiler sızır/sızdırılır. Osmanlı'da muhalifler, bu görüşmelerde Osmanlı'nın paylaşıldığı iddiası ve Sultanın pasif politikasını öne sürerek hareketlenir. 2. Meşrutiyet'in tetikleyicisi olan bu dış etken padişahın meşrutiyeti yeniden ilan etmeyeşine götürecektir ve çok geçmeden 2. Abdülhamid tahttan indirilecektir.

Boğazlar (İstanbul) Antlaşması (18 Mart-10 Nisan 1915):

Çanakkale Savaşı esnasında Rusya boğazlar konusunda tedirginleşince; İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanan antlaşma ile boğazlar ve çevresi Rusya'ya bırakılmıştır.

Antlaşmanın Önemi:

- 1-Rusya'nın Almanya tarafına geçmesi önlendi
- 2-Gizli antlaşmalar başladı
- 3-İngiltere ve Fransa Rusya'nın boğazlar konusundaki isteklerini kabul etti.

NOT: Rus Çarlığı yıkıldıktan sonra; tekrar yapılan gizli antlaşmalar sonucunda boğazlar bölgesinin yönetiminin İtilafların ortak kontrolünde olmasına karar verildi.

Londra Antlaşması (26 Nisan 1915):

Bu antlaşma İngiltere, Fransa ve İtalya arasında imzalandı. İtalya'ya On İki Ada ve Antalya bırakıldığı gibi; İtalya'ya, Osmanlı'nın Libya üzerindeki halifelik haklarının da kaldırılacağı vaat edildi. Bu antlaşma sonucunda İtalya İtilaf bloğuna geçti.

Sykes-Picot (26 Nisan 1916):

Bu antlaşma İngiltere ile Fransa arasında imzalanmıştır.

- 1-Musul hariç, Irak İngiltere'ye bırakıldı
- 2-Adana, Antakya, Lübnan ve Suriye kıyıları Fransa'ya bırakıldı.
- 3-Musul, Ürdün ve Suriye'nin bir kısmında Arap krallığının kurulması ve bu devletin Fransa ile İngiltere'nin ortak denetiminde olması kararlaştırıldı.
- 4-Filistin'de, Rusya, İngiltere, Fransa, İtalya ve Şerif Hüseyin tarafından kararlaştırılarak, uluslar-arası bir yönetimin kurulması kararlaştırıldı.
- 5-Hicaz'ın serbest bölge olması kararlaştırıldı.

Önemi:

- 1-Arap bölgeleri (Orta Doğu) paylaşıldı

Petrograd Protokolü: (16 Mart 1916)

Bu antlaşma Rusya, Fransa ve İngiltere arasında imzalandı. Rusya'ya, İngiltere ve Fransa'nın Orta Doğu çıkarlarını kabul etmesine karşılık boğazlar bölgesine ek olarak Trabzon'a kadar Doğu Karadeniz, Erzurum, Van ve Bitlis verildi.

Mc Mahon (10 Mart 1916):

İngiltere'nin Mısır valisi ile Şerif Hüseyin arasında imzalanmıştır. Şerif Hüseyin'e bağımsız bir Arap devleti vaat edilmiştir. Arapları Osmanlı'ya karşı savaştırmak isteyen İngilizler bu tür gizli antlaşmalarla amaçlarına ulaşmıştır.

Saint Jean de Maurienne (19 Nisan 1917):

Bu antlaşma İngiltere, Fransa ve İtalya arasında imzalanmıştır. On İki Ada, Antalya, İzmir, Aydın ve Muğla İtalya'ya bırakılmıştır. İngiltere; İzmir'in İtalya'ya verilmesini Rusya istemeyeceğinden dolayı; bu antlaşmanın geçerli olabilmesini, Rusya'nın antlaşmayı imzalamasına bağlamıştır. Rusya kısa bir süre sonra savaştan çekildiği için bu antlaşma Rusya tarafından imzalanamamıştır.

Paris Konferansında İzmir'i Yunanistan'a bırakmak isteyen İngiltere'ye İtalya karşı çıkınca; İngiltere Sen Jön dö Möryen antlaşmasının geçersizliğini ileri sürmüştür.

Gizli Antlaşmaların Önemi:

- 1-İtilaf devletleri aralarında çıkar birliği sağlamışlardır.
- 2-Savaş daha bitmeden, Osmanlı toprakları paylaşılmıştır.
- 3-Bu antlaşmalar Mondros Mütarekesinin ağır şartlar taşımasında etkili olmuştur.
- 4-İtilaf devletleri aralarındaki birlik ve bütünlüğü güçlendirmişlerdir.
- 5-Gizli antlaşmalar İtilaf devletlerinin zaferden e-min olduğunu gösterir.

Gizli Antlaşmaların Özellikleri:

- 1-Şark meselesini halletmeye yöneliktirler
- 2-Osmanlı toprakları paylaşılmıştır.
- 3-İtilaf Devletleri çıkar birliği sağlamıştır.
- 4-Osmanlı'nın savaşa girmesinin bir sonucu olarak gündeme gelmiştir.

Notlar:

- 1-Yunanistan gizli antlaşmalara katılmadığı halde; savaştan sonra toplanan Paris Konferansında İzmir ve civarını alarak Osmanlı'nın paylaşımına açıkça katılmıştır.
- 2-Rusya gizli antlaşmalara katıldığı halde; savaştan çekildiğinden dolayı; savaştan sonra Osmanlı'nın paylaşımına katılamamıştır.
- 3-İtalya gizli antlaşmalara katıldığı halde; savaştan sonra antlaşmalardan umduğunu bulamamış; ki bu durum İtalya ile İngiltere ve Fransa'nın arasını açmıştır.
- 4-Gizli antlaşmaları dünyaya ilk defa Çarlık Rus-yasını, İngiltere, Fransa ve İtalya'yı dünya kamu oyuna kötü göstermek isteyen Bolşevikler duyurmuştur.
- 5-Wilson İlkeleri gizli antlaşmaları hukuken geçersiz saymıştır.
- 6-İngiltere ve Fransa ABD ile çelişkiye düşmeden gizli antlaşmaları uygulayabilmek için, Paris Konferansında mandater sistem düşüncesini ortaya attılar. Mondros Mütarekesine 7 ve 24. maddeleri koydular. Azınlıkları Osmanlı'ya karşı kışkırttılar.
- 7-Mondros Ateşkesinden sonra başlayan işgaller, genelde, gizli antlaşmalar doğrultusunda oldu
- 8-Rusya'nın savaştan çekilmesi üzerine; Doğu Anadolu'da Ermeni Devleti kurulmasına; Ermenilerin koruyuculuğunun ABD'ye verilmesine ve Boğazlar üzerinde ortak yönetim kurulmasına karar verildi.
- 9-Mondros Mütarekesinin imzalanması ile gizli antlaşmalar uygulamaya girdi.

10-İşgal güçleri gizli antlaşmaları daha rahat uygulayabilmek için Mondros Mütarekesini işlerini kolaylaştıracak şekilde hazırladılar.

Osmanlı alman gizli anlaşması

1. I. Dünya Savaşı'na girerken Osmanlı yönetimi üzerinde artan Alman etkisini ittifakla sonuçlandıran ve Osmanlı Devleti'ni resmen İttifak Devletleri safında savaşa sokan gizli ittifak antlaşmasıdır.
2. 2 Ağustos 1914'te İstanbul'da imzalanmıştır. Osmanlı tarafından antlaşmayı Said Halim Paşa, Almanya adına ise Alman Büyükelçisi Baron Wangenheim imzalamıştır. Bu antlaşmaya Said Halim Paşa'nın Yeniköy'deki yalısı ev sahipliği yapmıştır. Aynı gün ülke çapında seferberlik ve sıkıyönetim ilan edilmiştir.
3. Antlaşmaya göre Osmanlı ve Almanya, Avusturya-Sırbistan savaşına tarafsız kalacak; Rusya, Almanya'ya karşı bir saldırı hareketinde bulunursa Osmanlı da savaşa girecek, Osmanlı Devleti'ne herhangi bir saldırı olursa da Almanya Osmanlı'ya yardım edecekti.

Anlaşma maddeleri şöyledir:

1. Anlaşma tarafları Avusturya-Macaristan ile Sırbistan arasındaki mevcut ihtilafta tarafsız kalmayı taahhüt eder.
2. Rusya faal askeri adımlarla müdahale eder ve Avusturya-Macaristan dolayısıyla casus foederis¹ ile Almanya'yı karşısına alırsa, Türkiye de *casus foederis*'e tabidir.
3. Almanya savaş durumunda askeri misyonunu Türkiye'de bırakacaktır. Anında yürürlüğe girmiş olan, Türk Savaş Bakanı Ekselansları ve Alman Askeri Misyon Şefi arasında gerçekleşen önceki anlaşmalara göre, Türkiye adı geçen askeri misyonun Türk ordusunun genel komutasında etkin nüfuz sahibi olacağını garanti eder.
4. Tehdit durumunda ve gerekli olduğunda Almanya Osmanlı İmparatorluğu topraklarını silahlı kuvvetlerle savunmayı taahhüt eder.
5. İşbu anlaşma iki ülkeyi mevcut ihtilaftan doğabilecek uluslararası karışıklıklardan korumak için yapılmıştır; belirtilmiş tam yetkili kişiler tarafından imzalandığı andan itibaren yürürlüğe girer ve 31 Aralık 1918 tarihine kadar, mevcut tüm kararlarla bağlayıcıdır.
6. İmza taraflarından herhangi biri anlaşma bitim tarihinden altı ay öncesine kadar anlaşmanın iptal olacağını bildirmezse anlaşma beş yıl daha uzamış olur.
7. İşbu belge Alman Kayser Ekselansları, Prusya Kralı ve Osmanlı İmparatoru Ekselansları tarafından tasdik edilecektir. Tasdikler imza tarihinden bir ay sonra takas edilecektir.
8. İşbu anlaşma gizli kalacaktır ve imza taraflarının biri tarafından ancak diğer tarafın onayı ile yayınlanabilecekti.

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Cepheleri

Kafkasya, Çanakkale, Irak, Filistin ve Suriye, Hicaz, Galiçya ve Makedonya

Kafkas Cephesi

¹ Casus Belli ve Casus Foederis Latince'den türemiş politik tanımlardır. Bir ülke savaşa girmeden önce haklı gerekçesini dünyaya açıklamak zorundadır. Aksi takdirde ittifaklarından, diğer ülkelerden ve halkından destek bulamaz. Aksine büyük protestolar ve yaptırımlar ile karşılaşır. İşte bu haklı gerekçe sonrasındaki savaş ilanına Casus Belli denir.

Casus Foederis ise bir ülke ittifakının (veya ittifaklarının) ortaya çıkan olaya hangi durumda müdahale edeceğini belirtir. Örneğin ortak savunma anlaşması imzalayan iki ülkeden birine saldırı gerçekleşirse, Casus Foederis durumu oluşur ve anlaşmada yer alan diğer ülke saldırıya uğrayan ülkeyi korumak için savaşa dahil olabilir.

1. İttihatçıların Orta Asya'daki Türkleri birleştirme ve Hindistan'a kadar toprakları genişletme isteği.
2. Almanların Bakû petrollerini ele geçirmek için Osmanlı'yı kışkırtması.
3. Rusların Doğu Anadolu'ya saldırmasıyla mücadele başlamıştır (1 Kasım 1914).
4. Enver Paşa Sarıkamış'ta Ruslara karşı cephe açmıştır.
5. Bu cephede savaşlar çetin kış aylarında yapılmıştır (Kasım – Aralık)
6. 90.000 asker Allahuekber Dağları'nda soğuktan donarak şehit olmuştur (Sarıkamış Faciası).
7. Türk ordusunun çözülmesi üzerine Ruslar, Doğu Anadolu'yu işgal etmiştir.
8. Ruslar bu cephede Ermenileri de ayaklandırmış ve birçok sivil vatandaşımız hayatını kaybetmiştir. Bu gelişme üzerine Osmanlı Devleti Mayıs 1915'te "Tehcir Kanunu"nu çıkarmış ve yaklaşık 700.000 Ermeni vatandaşının savaşız bir bölge olan Suriye'ye göç etmesine karar verilmiştir. Bu göç sırasında bir kısım Ermeni hayatını kaybedince Avrupa kamuoyu bunu bir soykırım olarak dünyaya lanse etmeye başlamıştır. Oysa böyle bir soykırımın aslı yoktur.
9. M. Kemal Muş ve Bitlis'i Ruslardan geri almıştır (1914).
10. Rusya'da Bolşevik İhtilali çıkmıştır (1917).
11. Kafkas Cephesi'ndeki savaşlar Rusya'daki 1917 Bolşevik İhtilali'nin çıkmasına kadar devam etmiştir.

Rusya Brest Litowsk Antlaşması ile I.Dünya Savaşı'ndan çekilmiş; Kars, Ardahan ve Batum'u Osmanlı Devleti'ne bırakmıştır (3 Mart 1918).

Kafkas Cephesi ilk açılan ve ilk kapanan cephedir

Kanal Cephesi

1. Osmanlı Devleti'nin Mısır'ı İngilizler'den geri alma düşüncesi.
2. Osmanlı Devleti'nin, İngilizler'in Uzak Doğu sömürgeleriyle olan bağlantısını kesmek ve Süveyş Kanalı'nı ele geçirmek istemesi.
3. Cephede mücadele 3 Şubat 1915'te başlamıştır.
4. Almanya'nın isteği ile iki kez harekât düzenlenmiştir.
5. Osmanlı Devleti başarılı olamamıştır (1916). Bu cephede de ordu açlık ve susuzluktan perişan olmuş, ordunun neredeyse dörtte biri kaybedilmiştir.
6. Savaşları kazanan İngilizler Sina Yarımadası'nı ele geçirmiş ve Suriye sınırına gelmişlerdir

Suriye ve Filistin Cephesi

1. Osmanlı Devleti'nin İngilizler'in Süveyş'ten kuzeye doğru ilerleyişini durdurmak istemesi.
2. İngilizler Halep'e kadar ilerlemiştir (1918).
3. Yıldırım Orduları Komutanı M.Kemal Paşa, İngilizler'i Halep'in kuzeyinde durdurmuştur.
4. Misak-ı Milli'nin Suriye sınırı çizilmiştir.
5. Osmanlı ordularının başarısız kanal harekatı sonrası Araplardan da destek alan İngilizler 1918 yılında Suriye'ye girmişlerdir.
6. Bölgedeki İngiliz ilerleyişini durdurmak için Yıldırım Orduları grubu adında yeni bir ordu kurulmuştur.

7. Bu orduya rağmen İngilizler Şam'ı ele geçirmiş ve Halep yakınlarına kadar gelmişlerdir.
8. Mustafa Kemal bu orduda grup komutanlığı görevinde bulunmuştur.

Kanal Harekâtının başarısızlıkla sonuçlanması yüzünden, bu bölgedeki savaşın ağırlık noktası Filistin ve Suriye'ye kaymıştır. Bu arada Mekke Emiri Şerif Hüseyin ile anlaşılan ve onlara Suriye, Irak ve Hicaz'ı içine alan, müstakil bir Arap Devleti kurmaları vaadinde bulunan İngilizler, aynı zamanda Siyonistlere de Filistin'de bir devlet kurmaları sözünü vermiştir. Böylece İsrail Devleti'nin kurulması için gerekli zemin hazırlanarak Filistin Meselesi olarak bilinen olayların tohumları saçılmıştır.

9. 1917'de İngilizlerle Kudüs'ü ele geçirmişler, 1918'de M. Kemal'in komuta ettiği 7.Ordu mevzilerini başarıyla savunmuştur. 8. Orduya bozan İngilizler, M. Kemal Paşa'nın ordusunu da yok etmek istediler. Bunu anlayan M. Kemal İngilizlere karşı başarılı savaşlar vererek, ordusunu geri çekmiştir.

Irak Cephesi

İngiltere tarafından açılan bir cephe dir.

1. İngilizler'in Çanakkale Savaşlarından dolayı yardım gönderemediği Rusya'ya yardım ulaştırmak istemesi.
2. İngilizler'in Musul-Kerkük petrollerine sahip olmak istemesi.
3. İngilizler'in Hint deniz yolunun güvenliğini sağlamak istemesi.
4. Türk ve Alman ordularının İran'a girmeleri ve dolayısıyla Hindistan'ı tehdit etmelerini önlemek
5. İngilizler'in Basra'ya çıkarma yapmasıyla başlamıştır.
6. Türk ordusu Kut-ül Amare'de başarılı olmuş ise de İngilizler Bağdat'ı ele geçirmiştir (11 Mart 1917).

Çanakkale Cephesi

Çanakkale Cephesi İngiltere ve Fransa tarafından açılmıştır.

Cephenin Açılma Nedenleri:

1. İtilaf Devletleri'nin Rusya'ya yardım göndermek istemesi.
2. İtilaf Devletleri'nin Boğazlar'ı ele geçirerek, Osmanlı'nın İttifak Devletleri ile bağlantısını kesmek ve Osmanlı'yı saf dışı etmek istemesi.
3. İtilaf Devletleri'nin henüz savaşa girmemiş olan bazı Balkan devletlerini yanlarına çekmek istemesi.
4. Balkan devletleri savaşa girerse Avusturya-Macaristan'a karşı yeni bir cephe açılmış olacaktı.
5. Osmanlı'nın Kafkas ve Kanal cephelerinden çekilmesinin sağlanmak istenmesi.

Cephenin süreçleri

1. İngiliz ve Fransız donanmaları Çanakkale Boğazı'na saldırmış, savaş başlamıştır (19 Şubat 1915).
2. Mayınlı boğazlardan İtilaf Devletleri geçememiştir. 18 Mart 1915'te kazanılan "Çanakkale Savaşları" ile İtilaf donanması ağır kayıplar vermiştir.
3. Denizde başarılı olamayan İtilaf donanması bu defa karadan Gelibolu Yarımadası'na asker çıkarmaya başlamışlardır (25 Nisan 1915).
4. Türk askeri Gelibolu, Conkbayırı, Anafartalar'da başarı elde etmiştir Mustafa Kemal bu cephede başarılar kazanmıştır. İtilaf askerleri sekiz ay sonra savaştan çekilmek zorunda kalmıştır (9 Ocak 1916).
5. Kara savaşlarında ise sahneye çıkan komutan Mustafa Kemal'dir. Mustafa Kemal, 19. Tümen komutanıdır ve bu tümen Conkbayırı, Arıburnu, Anafartalar ve Kireçtepe'de destanlar yazmıştır. Mustafa Kemal *"Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman içerisinde yerimize başka kuvvetler geçebilir."* sözünü burada söylemiştir.
6. Kara ve deniz savaşlarını kaybeden İtilaf devletleri Gelibolu Yarımadası'nı boşalttılar.

Çanakkale Savaşı'nın Sonuçları:

1. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı, yalnız bu cephede başarılı olmuştur.
2. Çanakkale Savaşı, I. Dünya Savaşı'nın uzamasına neden olmuştur. İtilaf donanması ağır kayıplar vermiştir.
3. Kayıplar 180.000'i Osmanlı askeri olmak üzere toplam 500.000 ölü ve yaralıya ulaşmıştır.

4. M. Kemal; önce albay, daha sonra da general olmuş, yurt içinde ve dışında tanınmıştır. Çanakkale Savaşları'nda gösterdiği başarı Mustafa Kemal'in tanınmasına ve milli mücadelede bir lider olarak kabul edilmesine neden olmuştur.
5. Bulgaristan İttifak Devletleri yanında savaşa katılmıştır.
6. Rusya'da Bolşevik İhtilali olmuş, SSCB kurulmuştur.
7. Kafkas Cephesi kapanmıştır.
8. Zafer, tutsak milletlere bağımsızlık mücadelesinde bir örnek oluşturmıştır.

Hicaz-Yemen Cephesi

Cephenin Açılma Nedeni:

1. Osmanlı Devleti'nin kutsal yerleri İngilizlerden korumak istemesi.
2. İngilizler Arapları Osmanlı aleyhine kışkırtmıştır.
3. Osmanlı Devleti (Fahrettin Paşa) dolayısıyla bu cephede hem İngilizlerle hem de Mekke Emiri Şerif Hüseyin ile savaşmak zorunda kalmış, başarılı olunamamıştır.

Galiçya, Romanya ve Makedonya Cephesi

1. Osmanlı Devleti'nin; müttefiklerine (özellikle Almanlara) yardım etmek istemesi.
2. Osmanlı; Rusya, Romanya ve Fransa ile mücadele etmiş, fakat başarılı olamamıştır.

Ateşkes Antlaşmaları

Rusya; Brest-Litowsk Antlaşması ile (3 Mart 1918).

Bulgaristan Selanik Antlaşması ile (29 Eylül 1918).

Osmanlı Devleti Mondros Ateşkes Antlaşması ile (30 Ekim 1918).

Avusturya Villa Gusti Antlaşması ile (3 Kasım 1918).

Almanya ise Rethondes Antlaşması ile (11 Kasım 1918) savaştan çekilmişlerdir.

Savaşın genel değerlendirilmesi

1. Osmanlının gerilemesi sona erdi, devlet fiilen son buldu.
2. İttifak grubundaki imparatorluklar yıkıldı. Ulusal devletler ortaya çıktı. (Osmanlı, Alman, Avusturya-Macaristan İmparatorlukları gitti, ulusal devletler ortaya çıktı.) Litvanya, Letonya, Estonya, Finlandiya, Yugoslavya, Çekoslovakya, Polonya, Macaristan, SSCB kurulan yeni devletlerdir.
3. Dünyada güçler dengesi değişti.
4. Avrupa ve Önasya'da siyasi harita değişti.
5. Wilson İlkeleri uygulanmadı. Karşılıklı görüşmeler yerine yenenlerin yenilenlere dikte ettiği ağır koşullu anlaşmalar yenilenleri tatmin etmedi. Bunun sonucu dünyaya gelen barış geçici olacaktır. Savaşın sonucu II: Dünya Savaşı'nın nedeni olacaktır.
6. Dünya barışını sağlamak amacıyla uluslararası nitelikte Cemiyeti Akvam kuruldu. 19 Aralık 1920 Milletler Cemiyeti'nin açılması (Cemiyet-i Akvam) merkezi Cenevre'de
7. Avrupa'da totaliter anti demokratik yönetimler ortaya çıktı.
8. Savaş araç ve tekniklerinde yenilikler ortaya çıktı. Tank, denizaltı, uçak ve kimyasal silah ilk kez bu savaşta kullanıldı.
9. Uygarlık ve insanlık ağır kayıplar verdi.
10. Türk Tarihi açısından: Osmanlı Devleti tarihe karıştı, Türkiye Cumhuriyeti kuruldu, Atatürk devrimi oldu.
11. Savaştan en karlı devlet İngiltere çıkmış ve Avrupa'nın en güçlü devleti olmuştur.
12. Fransa, Almanya'nın etkisinden kurtularak ikinci güçlü devlet haline gelmiştir.
13. İtalya, Avusturya'dan toprak almış ve Oniki Adalar'a hâkim olmuştur.
14. Yenilen devletlerde rejim değişikliği olmuştur.
15. Sömürgeciliğin yerini manda ve himayecilik almıştır.

16. Sınırlar çizilirken “milliyetçilik” ilkesi dikkati alınmadığından “azınlıklar” meselesi çıkmıştır.
17. I. Dünya Savaşı’nı bitiren antlaşmalar, II. Dünya Savaşı’nın zeminini hazırlamıştır.

Barışın devamını sağlama çabaları

Milletler Cemiyeti (10 Ocak 1920)

Paris Konferansı’nda Milletler Cemiyeti’nin kurulması kararlaştırılmıştır. Versailles Antlaşması’ndan sonra Cenevre’de resmen kurulmuştur. Cemiyet yalnızca büyük devletlerin çıkarlarını korumuş, güvenilirliğini yitirmiştir.

Locarno Antlaşması (16 Ekim 1925)

Fransa’nın Almanya’ya olan güvensizliği sonucu imzalanmıştır. Antlaşma Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya arasında imzalanmıştır. Anlaşmazlıkların barış yoluyla ve Milletler Cemiyeti aracılığıyla çözülmesi kararlaştırılmıştır.

Kellog Pakti (27 Ağustos 1928)

Antlaşma ABD, Almanya, İngiltere, İtalya, Belçika, Polonya, Japonya ve Çekoslovakya arasında Paris’te imzalanmıştır.

Mondros Ateşkes Anlaşması (Mütarekesi) (30 Ekim 1918)

Osmanlı Devleti 4 Ekim 1918’de ateşkes istedi. Bu esnada, Talat Paşa’nın başında bulunduğu son İttihat ve Terakki kabinesi 8 Ekim 1918’de istifa etti. Yerine 14 Ekim’de Ahmet İzzet Paşa başkanlığında yeni hükümet kuruldu. Yeni hükümetin beklentisi Wilson prensipleri kapsamında bir ateşkes anlaşması yapmaktır.

Anlaşma yapmak üzere Bahriye Nazırı Hüseyin Rauf Orbay’ın başkanlığını yaptığı bir heyet görevlendirildi. Mondros Ateşkes Antlaşması, Bahriye Nazırı Hüseyin Rauf Orbay’ın başkanlığını yaptığı Osmanlı Heyeti ile İngiliz Amiral Calthorpe’un Başkanı olduğu İtilaf Devletleri Heyeti arasında, **30 Ekim 1918’de** Yunanistan’ın Limni Adası’ndaki Mondros Limanı’nda Agamemnon adlı İngiliz zırhlısında imzalandı. Anlaşmanın maddeleri (9/25):

1. İtilaf Devletleri kendi güvenliklerine yönelik bir durum ortaya çıkarsa o bölgeyi işgal edebileceklerdi. (7. Madde)
2. Boğazlar İtilaf devletlerine açılacaktı. Karadeniz’e geçişin güvenliği için Boğaz Koruganları (İstihkâm) işgal edilecekti.
3. Sınır korunması ve iç güvenlik için gerekli askerden fazlası hemen terhis edilecekti.
4. Osmanlı tersane ve gemilerinden müttefikler yararlanacaktı.
5. Toros Tünelleri işgal edilecekti.
6. Hükümet haberleşmeleri dışında bütün haberleşmeler İtilaf Devletlerince denetlenecekti.
7. Bütün demir yolları İtilaflarca denetlenecekti.
8. Orduya ait bütün silah, cephane, donatım ve araçlara el konacaktı.
9. Doğudaki altı ilde/vilayet-i sitte (Sivas, Erzurum, Diyarbakır, Bitlis, Van, Harput/Mamüretül Aziz/Elâzığ) bir karışıklık çıkarsa bu bölge işgal edilebilecekti. (Madde 24)

Mondros Ateşkesi’nden sonra işgal edilen yerler:

İngiltere	Fransa	İtalya	Yunanistan
Musul	Adana	Antalya	İzmir
Urfa →	Urfa	Kuşadası	
Antep →	Antep	Fethiye	
Maraş →	Maraş	Bodrum	
Batum	Mersin	Marmaris	
Kars	Hatay	Konya	

Samsun
Merzifon

İngiltere, Mondros'tan sonra işgal ettiği Urfa, Antep ve Maraş'ı Paris Barış Konferansı'nda Fransa'ya bırakmıştır.

Mondros Ateşkesinin Önemi:

1. Osmanlı Devleti fiilen sona erdi (Hukuksal olarak saltanatın kaldırılmasına kadar sürecektir).
2. Osmanlı egemenlik hakları sınırlandırılmıştır.
3. Görünürde ateşkes olan bu durum anlaşma niteliğindedir. Ağır koşullu bir ateşkestir. (Nedeni: Osmanlı ülkesi daha önceden kâğıt üstünde paylaştıklarından anlaşmayı kolaylaştırıcı maddeler koymuşlardır.)
4. Yedinci madde Osmanlı topraklarının paylaşılması, işgal için hukuksal dayanaktır.
5. Doğuda ki altı ilde ilgili maddeyle ilerde kurulacak Ermenistan Devletine yurt sağlama amacındaydı. (Ermenilere ümit verilmiştir. Erzurum kongresinin toplanma nedenidir.) (Sivas, Erzurum, Diyarbakır, Bitlis, Van, Harput)
6. Ateşkes koşulları Anadolu'daki azınlıkların ayaklanmasına ve örgütlenmesine neden olacaktır.
7. Ateşkes sonrası gelişmeler Türklerin direnişe, Ulusal Dernekler kurmalarına ve Türklerde bağımsızlık, milliyetçilik duygularının güçlenmesine yol açacaktır.
8. Boğazların işgali ile Anadolu ve Rumeli'nin bağlantısı kesiliyordu.

Paris Konferansı (18 Ocak 1919)

AMAÇ: Savaşı kaybeden ülkelerle yapılacak esas barış anlaşmalarının koşullarını belirlemek için toplandı.

1. Batı Anadolu savaş sırasında gizli anlaşmayla İtalya'ya bırakılmıştı. Fakat Yunanistan'ın İzmir'i istemesi İngiltere, Fransa ve ABD'ce desteklendi. (İngiltere Akdeniz'de sömürü yolu üzerinde güçlü bir İtalya istemiyor.)
2. Yunanistan, Wilson İlkelerine aykırı olmasına rağmen İzmir ile ilgili isteğini Wilson İlkelerine dayadı. (Yunanistan İzmirdeki Rumları, Türklerin katledeceğini iddia ediyor.) Konferans, Mondros Ateşkesinin 7. Maddesine göre göre İzmir'in işgaline Yunanistan'ı görevlendirdi. (Yunanistan'ın gerçek niyeti, Megola İdea'ydı. [Büyük Yunanistan, Bizans'ın yeniden dirilmesi])
3. Bu durum savaş sonrası anlaşma devletleri arasında ilk ayrılığı doğurdu. İtalya Konferansı terk etti. İngiltere ve Yunanistan'a karşı bir politika izledi.
4. Yenilen devletlerle ilgili ortak tutum belirlendi ve sonrasında anlaşmalar imzalandı.
5. Osmanlıyla yapılacak anlaşma sonraya bırakıldı. (Nedeni: Osmanlı topraklarının nasıl paylaşılacağı konusunda tam bir uyum olmaması.)
6. Boğazlar ve Doğu Anadolu daha önce İtilaf devletleri arasındaki gizli anlaşmalarla (Reval/1908) Rusya'ya bırakılmıştı. Rusya, 1917'de İttifak devletleri ile Brest-Litovsk anlaşması yaparak savaştan çekilince yeni bir karar alma gereği ortaya çıktı: İstanbul Osmanlı başkenti ve hilafet merkezi olarak bırakılacaktı. Boğazlar hakkında kesin bir karara varılamadı, geçici olarak yenilenlerin ortak denetimine bırakılacaktı.
7. Paris Konferansında Wilson ilkeleri çiğnendi.

Wilson İlkeleri:

1. Savaş sonunda yenilenler yenilenlerden toprak almayacaktı.
2. Yenilenler savaş tazminatı ödemeyecekti
3. Devletler arasında gizli anlaşmalar yapılmayacaktı.
4. Devletler arası anlaşmazlıklar barış yoluyla çözecek uluslararası bir örgüt kurulacaktı.

5. (Osmanlı Devleti ile ilgili) Osmanlı İmparatorluğunun Türklerin yoğun olduğu bölgelerine kesin egemenlik tanınacaktı. Osmanlı egemenliğinde yaşayan başka uluslara kendini yönetme hakkı verilecekti. Boğazlar her devlete açık olacaktı.

San Remo Konferansı:

I. Dünya Savaşından sonra, 18-26 Nisan 1920'de, Osmanlı topraklarının paylaşılması ve Osmanlı ile yapılacak olan Sevr Antlaşması'nın şartlarını hazırlamak için, İtalya'nın San Remo şehrinde toplanan milletlerarası konferans idi. İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan ve Belçika temsilcilerinin katıldı.

Konferansta Kürt meselesi, boğazlar ve Osmanlı'nın borçları görüşüldü. Osmanlı borçları için konferansa katılan devletler bir komisyon kurdu. Konferans sırasında hiçbir Türk yetkiliye söz verilmedi. Osmanlı Heyeti'nden Galip Kemal bey bir muhtıra vererek İzmir, Adana, Erzurum, Trabzon bölgelerinde Müslüman Türk'ün çoğunlukta olduğunu hatırlatıp kararlar alınırken göz önünde bulundurulması gerektiğini bildirdi. ABD Başkanı Wilson konferansta alınacak kararların adil olması gerektiği üzerinde durdu. Ancak Lloyd George kesinleştirilen kararların gerekirse zorla kabul ettirileceğini söyledi. Yunanistan Başbakanı Venizelos Anadolu'nun işgali için daha sert olunması gerektiğini belirtti ancak öncelikli meseleler nedeniyle bu fikir şimdilik kabul edilmedi.

San-Remo Konferansında, Osmanlı Devleti'nin Asya ve Kuzey Afrika'da bulunan Arap toprakları üzerindeki bütün haklarından vazgeçmesi, bağımsız bir Ermenistan'la özerk bir Kürdistan'ın kurulması kararlaştırıldı. Ayrıca Osmanlı Devletinin eski Suriye topraklarında iki manda teşkil edilerek Suriye ve Lübnan'ın Fransa, Filistin'in ise İngiltere'nin idaresine bırakılması Irak topraklarının da İngiltere'nin mandasına girmesi kararlaştırıldı. Teşkil edilen manda idaresi, söz konusu ülkelerin bağımsız sayılmasını, kendini idare edebilecek siyasi olgunluğa erişinceye kadar manda otoritesi altında kalmasını öngörüyordu. Ayrıca İzmir ve Trakya Yunanistan'a bırakılacak, Adana ile Antalya ve gerisindeki topraklar ise İtalya ve Fransa'nın etkin olacağı bölge olarak tayin edildi.

Boğazlar için yönetim işlerini takip edecek ve güvenliği sağlayacak iki komisyon kuruldu. Boğazlar her zaman ticari ve savaş gemilerine açık tutulacaktı.

22 Temmuz 1920 günü devlet erkani meseleyi görüşmek üzere toplandı. Toplantıya Padişah Mehmed Vahdettin, Damat Ferit Paşa, Abdülmecid Efendi, Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi ve diğer devlet görevlileri katıldı. Görüşmelerde çıkan kararların kabul edilmesi sonucunda Osmanlı'nın hiç değilse Anadolu'da varlığını sürdürebileceği aksi takdirde ise Osmanlı'nın tamamen yok olacağı görüşü ağır bastı. Küçük itiraz sesleri üzerine Damat Ferit Paşa "Kimdir bugün cesaret edip de bu devlet mahvolsun diyecek" sözleri üzerine o cılız seste kesilmişti. Bundan sonra Padişah Vahdeddin kararlara imza etme taraftarlarının ayağa kalkmasını, ret düşüncesinde olanların ise yerinde oturmasını isteyince heyetin tamamı ayağa kalktı. Sadece Ferik Rıza Paşa çekimserliğini ifade etmişti.

Paris Barış Konferansı sonrasında yenilen devletlerle yapılan antlaşmalar

1. Almanya ile Versailles/Versay (28 Haziran 1919)
2. Avusturya ile Saint-Germain/Sen Jermen (10 Eylül 1919)
3. Macaristan ile Trianon (4 Haziran 1920)
4. Bulgaristan ile Neuilly /Nöyyi (27 Kasım 1919)
5. Osmanlıyla Sevr (10 Ağustos 1920/Lozan-24 Temmuz 1923)

Versailles Barış Antlaşması ile Almanya; Alsace-Lorraine'i Fransa'ya bırakmıştır. Bir kısım topraklarını Belçika ile yeni kurulan Litvanya, Polonya ve Çekoslovakya'ya bırakmıştır. Sömürgeleri galip devletler arasında paylaşılmıştır. Avusturya ile haberleşmeme sözü vermiştir. Zorunlu askerlik kaldırılmıştır. Ağır silahlara sahip olması yasaklanmıştır. Savaş tazminatı ödemeyi kabul etmiştir.

Sevr Barış Antlaşması (10 Ağustos 1920) Osmanlı Devleti ile imzalanmıştır. Mebusan Meclisi kapalı olduğundan anlaşma onaylanmamış ve uygulanamamıştır. Osmanlı Devleti'nin imzaladığı son antlaşmadır.

Mondros Ateşkesinin Uygulanması

1. Osmanlı ordusu terhis ediliyor, ulaşım, haberleşme ve önemli madenler itilaf devletleri denetimine geçiyordu. Bütün savaş araç-gereçlerine el kondu.
2. 13 Kasım'da İtilaf donanması İstanbul önlerine demirledi.
3. Anlaşmanın 7. Maddesine göre işgaller başladı.
 - İNGİLTERE: (Musul), İskenderun, Batum, Kars, Birecik, (Antep-Maraş-Urfa'yı) ve bütün Ürdün, Irak, Filistin'i işgal ettiler. Samsun ve Merzifon'a güvenlik gayesi birlik çıkardı. (Daha sonra İngiltere ve Fransa arasında ki gizli bir anlaşmayla İngiltere, Fransa'nın Musul'dan vaz geçmesine karşılık Maraş, Urfa ve Antep'i bıraktılar.)
 - FRANSA: Adana, Afyonkarahisar, (Musul) daha sonra Urfa, Antep, Maraş.
 - İTALYA: Kuşadası'ndan Antalya' ya kadar Güneybatı Anadolu ve Akşehir ve Konya'yı
 - YUNANİSTAN: ilk olarak Uzunköprü-Hadımköy demiryolu hattı, sonra İzmir ve Batı Anadolu
4. Bu işgaller ateşkes koşullarına aykırıydı.

İzmir'in İşgali (15 Mayıs 1919)

1. Paris Barış Konferansında İtalya'nın itirazlarına rağmen İzmir diğer devletlerin ortak tutumuyla Yunanistan'a bırakıldı.
2. Yunanlıların İzmir'i işgali ulusal bilincin uyanmasını hızlandırdı.
3. Damat Ferit Paşa Hükümeti (Temmuz 1917) ve Vahdettin işgallere tepki göstermediler.

Derneklerin Kurulmasını Hazırlayan Olaylar

1. Osmanlı Devleti'nin savaşı kaybetmesi.
2. Devlet otoritesinin, kaybolması. Padişah ve hükümetin aciz, hatalı siyaseti.
3. Galip devletlerin tutumu ve Mondros Ateşkesinin ağır koşulları
4. Özellikle ateşkesin 7. Maddesine dayanılarak işgallerin başlaması.

Zararlı Cemiyetler (Milli Mücadele'ye karşı Türk ve Müslümanların kurduğu ulusal varlığa düşman dernekler)

1. Sulh ve Selamet-i Osmaniye Fırkası: Ülkenin kurtuluşunu padişahın (halifenin) buyruklarına uymakta görüyordu. Merkezleri İstanbul'dur. İttihat ve Terakki karşıtlarından oluşmuştur. Vatanın kurtuluşunun, padişahın ve halifenin buyruklarına sıkı sıkıya uymakla mümkün olacağına inanan bir cemiyettir. Hürriyet ve İtilaf Fırkası ile işbirliği yapmıştır. İngilizlerden maddi destek görmüştür.
2. İslam Teali Derneği: Merkezleri İstanbul'dur. Anadolu'daki Milli Mücadele'yi engellemek için İstanbul'daki bazı müderrisler tarafından kurulmuştur. Konya ve çevresinde de yoğun faaliyetlerde bulunmuşlardır. Ülkenin kurtuluşunu mücadelede değil, dinde, hilafet ve saltanatta görmüşlerdir. Ümmetçilik düşüncesini savunmuşlardır.
3. Kürt Teali Cemiyeti: İngiliz destekli, bağımsız Kürt devleti amaçlı. İngilizlerin destek ve yardımıyla Seyit Abdülkadir tarafından İstanbul'da kurulmuştur. Wilson İlkeleri'nden yararlanarak Doğu Anadolu Bölgesinde bir Kürt Devleti kurmak amaçlanmıştır. Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile birleşmeyi reddetmiştir.

4. İngiliz Muhipleri Derneği: Kurtuluşu İngiliz korumasında (himayesinde) görüyorlardı. İngiliz mandasını savunmuşlardır. Memleket içinde örgüt kurarak isyan ve ihtilaf çıkarmak, yabancı müdahalesini kolaylaştırmak, ulusal bilinci yok etmek ve ulusal direnişi engellemek amacındaydılar. Osmanlı Devleti (Vahdettin, Damat Ferit ve İçişleri Bakanı Ali Kemal) tarafından desteklenmiştir.
5. Hürriyet ve İtilaf Fırkası: Merkezi İstanbul'dur. 1911'de İttihat ve Terakki Partisi'ne karşı olanlar tarafından kurulmuştur. Anadolu'daki Kurtuluş Hareketini İttihatçılar ile işbirliği yapan maceracı bir hareket olarak değerlendirmişlerdir. İngiliz yörüngesinde Mondros'tan sonra Milli Mücadele'ye karşı iç ayaklanmalarda öncü olmuşlardır.
6. Wilson Prensipleri Derneği. Merkezi İstanbul'dur. Osmanlı Devleti'nin kurtuluşunun ancak İngilizlerin yardımı yerine ABD'nin mandası ile mümkün olabileceği savunulmuştur. Amerika'nın mandasına girerek kurtulmayı ve hızla uygarlaşmayı hedeflemekte idiler. Halide Edip (Adıvar), Ahmet Emin (Yalman) ve Refik Halid gibi şahsiyetler bu cemiyetin önemli isimleri arasındaydı. Sivas Kongresi'nde ABD mandasını savunmuşlardır. Cemiyetin kurucularından bir kısmı sonradan Kurtuluş Savaşı'nda Milli Mücadeleyi yürütenlere katılmıştır.

ÖZELLİKLERİ

1. Türk halkının gücüne inanmadılar.
2. Manda ve himaye yanlısıdılar.
3. Hilafetçi, saltanatçı, tutucu örgütlerdir.
4. Kuva-i Milliye (Ulusal Kuvvetler/ Güçler) ruhuna, hareketine karşıdılar.
5. Yabancılarla işbirliği yapmışlardır.

Azınlıkların Kurduğu Zararlı Cemiyetler

1. Mavri Mira Derneği: Yunanistan yanlısı, Rum Patrikhanesince kuruldu
2. Potnus Rum Devleti: Rum Patrikhanesine bağlı, Doğu Karadeniz'de kuruldu.
3. Hınçak (Rum-Ermeni) Birliği: Bağımsız Ermenistan için kuruldu. Rumlar ile iş birliği içindeydiler.
4. Ayrıca Taşnak Komitesi, Ermeni İntikam Alayları

Yararlı Dernekler: (Ulusal Direniş Örgütleri)

1. Trakya – Paşaeli Derneği: Trakya'da Yunan işgaline karşı
2. Doğu Anadolu (Savunma) Derneği: Doğu Anadolu'nun, Ermeni ve Gürcülere verilmesine karşı kurulmuştu. (Mondros Ateşkesinin Doğu Anadolu da ki bazı illerimizle ilgili maddesinin kaygısıyla.
3. İzmir Savunma Derneği: İzmir'in işgal edileceği haberleri üzerine Redd-i İlhak Komitesi oluşturdu.
4. Trabzon Savunma Derneği: Doğu Karadeniz'de bir Rum Devleti kurulması veya Ermenilere bırakılmasına karşı kuruldu. Daha sonra Doğu Anadolu Savunma Derneği'nin bir şubesi oldu.
5. Kilikyalılar Derneği: Adana'da kuruldu.
6. Milli Kongre Derneği: İstanbul'da kuruldu. Yayın yoluyla Türklerin haklarını dünyaya duyurma amacındaydı.

ÖZELLİKLERİ

1. Türklerin kurduğu ve Türk bağımsızlığı için çalıştıklarından bu örgütler milliyetçidir.
2. Ülkenin ve Ulusun bütünlüğünü temel amaç almaları ve bulundukları bölgeyi kurtarmayı amaçladıklarından dolayı bölgeseldirler. (Milli Kongre Derneği dışında)
3. Kurtuluş Savaşının ilk kıvılcımlarıdır. Halk uyarılmışlardır. Ümitlendirmişlerdir.
4. Önceleri basın-yayın, gösteri ve İtilaf Devletlerine başvurma gibi yumuşak yöntemler denediler. Bunun etkili olmadığını görerek silahlı direnişe geçeceklerdir.

5. Kuva-yi Milliye hareketine büyük destek vermişlerdir.
6. Yeni bir düzen kurmak gibi devrimci özellikleri yoktur.
7. Sivas Kongresinde tek bir çatı altında toplanarak tek bir hedefe yönlendirildiler.
8. Kuruluş nedenleri: İşgaller ve İstanbul'un tepkisizliği.

KURTULUŞ SAVAŞI

Kuva-yi Milliye: (Milli Kuvvetler)

1. İtilaf Devletlerinin Mondros Ateşkesinin hükümlerini uygulayarak işgallere başlaması ve İstanbul Hükümetinin olaylara kayıtsız kalması, hatta işgalci güçlerle işbirliği yapması ulusumuzda tepki oluşturdu. Bu durum karşısında ulus kendi gücünü ortaya koyarak yöresel direnme birlikleri kurdular. Bu örgütlere KUVA-Yİ MİLLİYE (ULUSAL GÜÇLER) denir.
2. Kuva-yi Milliye eylemi ilk olarak Güneydoğu'da Fransızlara karşı kendiliğinden oluştu. İzmir'in işgali ile Batı Anadolu'da başlamış Balıkesir ve Alaşehir'de yapılan ulusal kongrelerde güçlenmiştir.
3. Kuva-yi Milliye düzenli ordu kurulduktan sonra bu orduya katılmıştır
4. **ÖNEMİ:** ilerleyen düşmana kayıplar verdirmiş, bazı yerlerde durdurmuştur (Güney Cephesinde). Düzeni ordu kuruluncaya kadar (M. Kemal'e) zaman kazandırmıştır. Ulusal bilinci kuvvetlendirdiler. Halkı örgütleyerek savaşa, direnişe yönlendirdiler.

M. Kemal'in Samsuna Çıkışı ve Ulusal Bilincin Uyandırılması

1. İstanbul'daki çalışmalarından bir sonuç alamayacağını anlayan M. Kemal ulusun kurtuluşu için yapılması zorunlu mücadelenin ulusunu gücü ile başlayacağı inancındaydı. Bu inançla 9. Ordu (daha sonra 3.Ordu adını aldı) müfettişi sıfatıyla 19 Mayıs 1919 da Samsun'a çıktı (hem askeri hem sivil idareyi denetleme yetkisi vardı.)
2. Henüz dağıtılmamış ordu birliklerini bir komuta altında toplamak amacıyla ordu komutanlarıyla ilişkiye geçti.

Amasya Genelgesi: (22 Haziran 1919)

Gizli bir genelgedir. Bütün ülkeye gönderildi. M. Kemal hazırladı, R. Orbay, R. Bele ve A.F. Cebesoy imzaladı.

1. Vatanın bütünlüğü ve ulusun bağımsızlığı tehlikededir.
2. İstanbul hükümeti üzerine aldığı sorumluluğun gereklerine yerine getirememektedir. Bu durum ulusumuzu yok sayıyor.
3. Ulusun bağımsızlığını ulusun kararlılığı ve direnişi kurtaracaktır.
4. Ulusun haklarını duyurmak için denetimden uzak ulusal kurul gerekir.
5. Sivas'ta Ulusal bir kongre toplanacaktır.
6. Bunun için her sancaktan ulusun güvenini kazanmış 3 kişi gelecektir.
7. Bu durum tehlikelere karşı bir sır olarak tutulmalıdır.

Önemi:

1. Türk halkını örgütlemek için atılan ilk adımdır. Ulusa egemenliğini eline alması için bir çağrıdır.
2. Hukuksal bakımdan kurtuluş savaşını başlatan belgedir. Bu genelgeyle egemenlik ve iradenin ulusa ait olduğu ilk kez açıklanıyordu.
3. Ulusal egemenlik ve bağımsızlık kavramlarının ilk defa ortaya atıldığı bu genelge aynı zamanda devrimci bir genelgedir. Çünkü M. Kemal halkı işgal güçlerine ve İstanbul Hükümetine karşı direnişe çağırıyor.
4. Ulusal güçlerin birleştirilmesi gerekliliği açıklandı.

5. Ulusal Kurtuluş Savaşının gerekçesi, amacı ve yöntemi ilk kez ortaya konmuştur.
6. Genelge bölgesel değil tüm ülkenin kurtuluşunu amaç edinmiştir.
7. M. Kemal ilk defa düşüncelerini açıkça ortaya koymuştur.
8. GENELGENİN ÖZÜNÜ; ULUS, ULUSAL EGEMENLİK ve BAĞIMSIZLIK kavramları oluşturur.
9. Bu genelge bundan sonraki bütün kongre kararlarını etkileyecektir.

Erzurum Kongresi: (23 Temmuz –7 Ağustos 1919)

- M. Kemal Erzurum'da 8 Temmuz 1919'da askerlik görevinden ayrıldı. Askerlikten ayrılırken M. Kemal dayandığını kuvvet Türk Ulusunun maneviyatı idi.
- Amaç: Mondros Ateşkesinin 24. Maddesini dikkate alarak Ermeni tehlikesi karşısında durumunu görüşmek.
 1. Ulusal sınırlar içinde ülke bütündür, bölünemez.
 2. İşgal ve müdahale ile İstanbul Hükümeti dağılırsa ulus direnecektir.
 3. Yurdun ve bağımsızlığın korunması için İstanbul Hükümeti yetersiz olursa yetersiz olursa geçici bir hükümet kurulacaktır. Bu hükümet ulusal kongrece seçilecektir. (Kongre toplanmamışsa Temsil Heyetince.)
 4. Ulusal Güçleri (Kuva-yı Milliye) etkin, ulusal iradeyi egemen kılmak esastır.
 5. Hristiyan unsurlara (azınlıklara) ayrıcalıklar verilemez.
 6. Manda ve Koruma (Himaye) kabul edilemez.
 7. Meclisin (Osmanlı Meclisi) toplanması ve hükümet çalışmalarının meclis denetiminde yürütülmesine çalışılacaktır.

Erzurum Kongresinin Önemi

1. Toplanma şekli ve amacı bakımından bölgesel, alınan kararları bakımından Ulusal bir kongredir.
2. Kongrede Doğu Anadolu'ya temsil edecek Temsil Heyetinin başkanlığına M. Kemal seçilmiş bu durum M. Kemal'in gücünü artırmıştır.
3. Kongrede yeni bir devlet kurulması düşüncesi belirmiştir.
4. Devrimci bir kongredir. Sivas Kongresi için ön hazırlık olmuştur.

Sivas Kongresi: (4 –11 Eylül 1919)

1. Kongre engellemelere rağmen (Ali Galip Olayı) toplandı.
2. Ulusal Devrimci bir kongredir. M. Kemal Erzurum Kongresi kararlarını halkın temsilcilerine benimsetti. Yani Erzurum Kongresi kararları tüm ulusa mal edildi.
3. Kongre Ali Fuat Paşa'yı batıdaki Kuva-yı Milliye'nin başına atamakla YÜRÜTME yetkisini kullandı.
4. Temsil heyeti genişletildi. Ulusun gerçek temsilcisi sayıldı.
5. Ulusal dernekler birleştirildi. (Anadolu ve Rumeli Ulusal Savunma Derneği)
6. Manda ve Himaye tartışmaları son bularak reddedildi.
7. Osmanlı meclisinin toplanması istendi.
8. Bu kongre son Ulusal Kongredir. Anadolu'da ulusal meclise yönelik gelişmeler hızlandırdı.
- M. Kemal, Ali Galip olayını gerekçe göstererek kongreden Damat Ferit Paşa Hükümeti çekilene kadar Anadolu'yla İstanbul Hükümetiyle resmi ilişkilerin kesilmesi kararını çıkarttı. Karara Anadolu'nun bir bölümü uyunca hükümet istifa etti. Yeni Hükümeti Ali Rıza Paşa kurdu. Bunun devamında Amasya görüşmesi oluştu. Bunlar M. Kemal'in siyasal zaferidir. Ulusal iradenin gücü gösterilmiş, İstanbul Anadolu'nun baskısına girmiştir. +irade-i milliye gazetesi

Amasya Görüşmesi (20 –22 Ekim 1919)

- Yeni hükümet Anadolu ile görüşüp uzlaşmak istedi. Anadolu'nun etkisiyle işbaşına geldi. Anadolu'ya karşı iktidar olamayacağını biliyordu. Damat Ferit Hükümetine göre daha olumludur. M. Kemal kongre kararlarına saygılı olursa hükümeti destekleyeceğini bildirdi. İstanbul Hükümeti'nin temsilcisi Bahriye Nazırı Salih Paşa idi.

1. Türk yurdunun bağımsızlığı ve bütünlüğü korunacaktır.
2. Müslüman olmayan topluluklara ayrıcalık verilemez.
3. Anadolu ve Rumeli Savunma Derneği'ni İstanbul Hükümeti tanıyacaktı.
4. Yeni Meclis Anadolu'da toplanacaktır.
5. Sivas Kongresi kararlarını İstanbul Hükümeti tanıyacaktı.
6. Yeniden devletlerle yapılacak barış görüşmelerinde Temsil Kurulunun onayı alınacaktır.

Amasya Görüşmesinin Önemi:

1. En önemli sonuç: M. Kemal ve temsil kurulu ilk defa İstanbul Hükümetince resmen tanınmıştır.
2. Salih Paşa'nın benimsediği görüşme kararlarını İstanbul hükümeti reddetti. Sadece yeni (ve de son) Osmanlı Mebuslar Meclisi'nin açılmasını onayladı.
3. M. Kemal'in ve Temsil Kurulunun ve nüfuzunu ve güvenilirliği arttırdı.
4. Kuva – i Milliye' ye katılımlar oldu.
5. Bu olayla anlaşma devletleri Türk halkının kaderine diledikleri gibi egemen olamayacaklarını anladılar.
6. Ulusal Ant (Misak-ı Milli) kararlarını alan son Osmanlı Mebuslar Meclisinin toplanmasına neden oldu.

Diğer Kongreler:

1. İzmir Kongresi (19 Mart 1919): İşgallere silahlı karşılık verme kararı alındı.
2. Balıkesir Kongresi (30 Temmuz 1919): Batı Anadolu'nun Yunanlılara karşı durumunu görüşmek için toplanmıştır. Amasya genelgesinin kararlarını benimsediler. Sivas'a delege göndermekten kaçındılar. Padişaha bağlı olduklarını bildirdiler.
3. Nazilli Kongresi (9 Ağustos 1919): Muğla, Burdur, Isparta, Antalya'da örgütlendiler.
4. Alaşehir Kongresi (25 Ağustos 1919): Kuzeybatı Anadolu ile Güney Batı Anadolu da ki yöresel örgütlenmeleri bölgesel boyuta ulaştırdılar. Bu yönüyle Erzurum kongresine benzetilebilir.
5. Edirne Kongre (13 Mayıs 1920): Trakya-Paşaeli Derneğince Yunanlılara karşı gerekirse silahlı mücadele karar verdi

- Bu kongrelerin toplanmasına kaynaklık eden olay İzmir'in işgalidir.

Son Osmanlı Mebuslar Meclisinin Toplanması (12 Ocak 1920)

1. 27 Aralık 1919'da M. Kemal daha sonra Osmanlı mebuslar meclisi toplanmadan Ankara'ya geldi. Ulusal kurtuluşun merkezinin Ankara olmasının nedenleri:
 - Gelişmelerin daha yakından izlenebilmesi
 - Haberleşme ve ulaşım olanakları
 - Güvenli bir yer olması
 - Batı cephesine yakın olması
2. Ali Rıza Paşa Hükümeti Temsil Kurulunun isteklerini dikkate alıp son Osmanlı Mebuslar meclisinin açılmasını kararlaştırdı.

3. Son Osmanlı Mebuslar Meclisinde ulusal kuruluşa inanmış mebuslar mecliste Felah-ı Vatan adında grup kuruldu. Bu grup önceden M. Kemal’le Ankara’da alınan kararlar gereğince Ulusal Ant’ı (Misak-ı Milli) mecliste kabul ettirdiler. (Meclis 1914’te kapatılmıştır.)

Ulusal Ant: (Misak-ı Milli) (28 Ocak 1920)

1. Mondros Ateşkesi imzalandığı gün işgal edilmeyen bölgeler bölünmez bir bütündür. (Çoğunluğu Türk olan)
2. Kars, Ardahan, Batum (Artvin) ve Batı Trakya’da durum halkın serbest oyuyla belirlenmelidir.
3. Arap ülkelerinin geleceği kendi verecekleri karara bağlı olmalıdır.
4. İstanbul ve Boğazlar bir saldırı olmazsa dünya ticaretine açılabilir.
5. Azınlıkların haklarını çevremizdeki ülkelerde Müslümanlara tanınan haklar oranında tanınacaktır.
6. Mali, ekonomik, siyasi gelişmelerimizi engelleyen sınırlamalar (kapitülasyonlar) kaldırılmalıdır.
 - Osmanlı Meclisinin toplanmasında ısrar edilmesinin nedeni: kamuoyuna göre meclis ülke ile ilgili kararları alacak en yetkili kurumdur. Meclis açılırsa halkın iradesi de belirir. Meclis hükümeti denetler.
 - İstanbul Hükümetinin meclisin Anadolu’da açılmasına karşı çıkmasının nedeni: meclis M. Kemal’in etkisine girerdi.
 - Anlaşma Devletlerinin seçimi engellemelerinin nedeni: Ulusal Ant gibi bir karar beklemiyorlardı. Meclis barışa karar verecek, savaş bitecekti. Ulusal direniş boşlukta kalacaktı.

Ulusal Ant’ın Önemi

1. Türk yurdunun sınırları çizilmiş işgallere karşı çıkılmıştır.
2. Erzurum ve Sivas’ta alınan kararlar Osmanlı Mebuslar Meclisinde kabul edilmiş oldu.
3. Meclis I. Dünya Savaşı’nın barış anlaşmasının hangi koşullar altında kabulleneceğini açıklamıştır.
4. Ulusal Ant Kurtuluş savaşının amacı ve programıdır.
5. Ulusal Egemenlik kavramı açıkça yer almadı.

İstanbul’un İşgali (16 Mart 1920)

1. Ulusal Ant’ın meclisten geçmesi işgalcilerin beklemediği bir sonuçtu. Tepki gösterdiler. (Padişaha)
2. Ali Rıza Paşa hükümeti istifa ettirilmiş Damat Ferit yeni Hükümet kurmakla görevlendirilmesiyle de Anadolu’nun tepkisi sonucu Salih Paşa hükümeti kurdu. (8 Mart 1920)
3. Baskıları sonuç vermeyince 16 Mart’ ta İstanbul’u işgal ettiler. Meclisi basarak dağıttılar.
4. Bunun üzerine M. Kemal Anadolu’ya yeni bir meclis oluşturmak için ülkeyi seçime götürdü.
5. İstanbul’la resmi ilişkileri kesti.
6. Padişah dağıtılmış olan meclisi resmen feshetti. (11 Nisan 1920)

Ulusal Meclisin Açılması

T.B.M.M.'nin Açılması (23 Nisan 1920) – (1 Nisan 1923)

- İstanbul'un işgali ve meclisin basılması ve daha sonra kapatılması (11 Nisan 1920'de Padişahça kapatılarak hukuksal varlığı da bitti) M. Kemal'e düşüncelerini gerçekleştirme fırsatını verdi. Millet kendi kendini yönetmelidir. Bunun için kendini temsil edecek bir organa, yeni bir parlamentoya gereksinim vardı (T.B.M.M.). Alınan kararlar: (19 Mart 1920'de seçimlerin yenilenmesine karar verildi.)
 1. Egemenlik ulusundur.
 2. T.B.M.M.'nin üstünde güç yoktur.
 3. T.B.M.M. yasama, yürütme yetkisini kullanır. (sonra yargı da eklendi)
 4. Hükümet kurmak gereklidir.
 5. Geçici kaydıyla hükümet başkanı ya da padişah vekili atmak doğru değildir.
 6. Padişah savaş sonrasında meclisin kararına göre yerini alır.
 7. Meclis'in görevlendireceği bir kurul hükümet işlerine bakar. Bu kurulun (hükümet) başkanı meclis başkanıdır.

T.B.M.M.'nin Açılmasının Önemi

1. Birinci T.B.M.M. kurucu nitelikte bir meclistir. Çünkü yeni bir devlet ve hükümet kuruyor. Fakat padişaha bağlılık söz konusu olduğundan kurucu yerine olağan üstü meclis kelimesi kullanıldı.
2. Meclisin amacı bağımsızlığın sağlanmasıdır.
3. Bu meclisin açılması bir devrimdir. Meclis bir devrim kurumudur. Çünkü Ulusal Egemenliğe dayalı yeni Türk Devleti'nin temeli atılmıştır.
4. Bu meclis padişahın yetkilerine ortak oldu.
5. Meclis'in açılmasıyla 'Temsil Heyeti'nin görevi sona erdi.
6. Demokratik bir meclistir. Çünkü üyeleri seçimle geldi. Ulusal Egemenliği esas aldı. Ama yine de padişahçılara geçici bir kurumdur. M. Kemal'e göre sürekli bir kurum olacaktır.
7. T.B.M.M. güçler birliği (yasama- yürütme-yargı) esasını benimseyen olağan üstü bir kurumdur.
8. Ulusal bir meclistir. Çünkü azınlıklar yer almamıştır.
9. Türkiye'nin demokratikleşmesinde önemli bir aşamadır.
10. Meclis'in açılmasını bir devri olmasına rağmen bu mecliste devrimler olmaz. I. T.B.M.M. üyeleri arasında tam bir görüş birliği yoktu. Fakat temelde vatanın kurtarılması görüşünde birleşiyorlardı.
11. 29 Ekim 1923 Cumhuriyet'in ilanına kadar bu günkü kabine sistemi yoktu. Bakanlar tek tek seçiliyor, meclis başkanı hükümet başkanı oluyordu.
12. I. T.B.M.M.'nin en önemli iki yönü
 - a – Türkiye'yi kurdu.
 - b – Kurtuluşun savaşını yürüttü.
13. İlk I. T.B.M.M. güçler birliğini elinde tutmasının nedeni: bu kritik dönemde çabucak karar vermek ve verilen kararların hemen uygulanmasının gerekmesi.

Yeni Türk Devleti'nin İlk Anayasası: (20 Ocak 1921)

1. AMAC: Kanun-i Esasi'yi yürürlükten kaldırmak, kurulmakta olan yeni devleti ve savaşı bir hukuk devletine dayandırmak.
2. Bu Anayasa ile T.B.M.M. bütün yetkileri millet adına kendi elinde toplamıştır.
3. Anayasada Milli Egemenlik esastır. (meclis üstünlüğü) "Egemenlik kayıtsız şartsız milletidir"

4. Bu anayasaya göre güçler birliğini meclis kullanır.
5. Yeni Türk Devletinin ilk anayasasıdır. En az maddeli (26) ve en az uygulamada kalanıdır. (20 Nisan 1924'e kadar.)
6. Bu Anayasa'nın kusurları:
 - Kişi hak ve özgürlükleri yer almadı. (savaş durumu sürdüğünden)
 - Bu anayasada devlet başkanı, başbakan ve bu günkü anlamda hükümet yoktur. (Ayrı bir devlet kurulduğu sanılmasın ve savaş içinde bölünmelere yol açmasın istenmiştir.)
7. Bu Anayasa laik değildir. Çünkü din işlerini düzenleme yetkisi devlete verilmiştir.

İç Ayaklanmalar

- Nedenleri:

1. İstanbul yönetiminin kışkırtmaları
2. İngiliz, Yunan, Fransız propaganda ve kışkırtmaları
3. Uzun yıllar savaşmış Türk Halkı'nın yeniden askerliğe çağrıya tepki
4. Kuva-i Milliye'nin olumsuz davranışları.
5. Siyasal ve dinsel tutuculuk
6. Kişisel çıkar ve bölgesel bağımsızlık istekleri

- Amaç: ulusal direniş hareketini ve ulusal bilincin uyandırılmasını engellemekti. İşbirlikçi karakterli olup, tutum, eylemleri ve sonuçları itibarıyla sömürgecilere yarar sağlamışlardır.

I. PADİŞAH VE İSTANBUL HÜKÜMETİ'NCE ÇIKARILAN AYAKLANMALAR

- Amaç: Damat Ferit'e göre asıl sorun Kuva-i Milliye' dir. Çünkü halka baskı yapıyor. Direnişler yüzünden Anadolu işgal ediliyor. Direniş yüzünden batı I. Dünya Savaşı'nın barış antlaşmasını yapmıyor. Bu yüzden Kuva-i Milliye yok edilmelidir. En iyi yöntem halka meclisi karşı karşıya getirmektir. M. Kemal idama mahkûm edildiği gibi öldürülmesinin farz olduğu yolunda şeyhülislamca fetva çıkarılıp Anadolu'ya gönderildi. (11 Nisan 1920)

- a. Anzavur Ayaklanması (Ahmet Anzavur Balıkesir yöresinde, 3 kez: 1-21 Eylül 1919, 2-16 Şubat 1920, 3-11 Mayıs 1920)
- b. Kuva-i İnzibatiye (Halife Ordusu) ayaklanması. (İzmit Yöresi)
- c. Bolu – Düzce – Hendek Ayaklanması (1-13 Nisan 1920, 2-29 Temmuz 1920)
- d. Yozgat Ayaklanması (Eşraftan Çapanoğulları'nca 13 Haziran 1920)
- e. Afyon Ayaklanması (Yunan Kışkırtması)
- f. Konya Ayaklanması (4 kez, sonuncu, elebaşı Delibaş Mehmet/5 Mayıs 1920)
- g. Yenihan ayaklanması (Yozgat) 14 Mayıs 1920
- h. Çopur Musa Ayaklanması (Erbaa) 21 Haziran 1920
- i. Zile Ayaklanması 7 Eylül 1920 (iç ayaklanmalar bkz. Söylev, s. 252 vd)

II. AZINLIKLARIN ÇIKARDIĞI AYAKLANMALAR

İngiliz, Fransız destekli, Ermeni, Rumların ve Kürtlerce bağımsız bir Kürdistan Devleti kurmak amaçlı olanıdır. (Doğu, Güneydoğu Anadolu)

- a. Milli Aşireti Ayaklanması (2 kez, 1-Haziran 1920, 2- 24 Ağustos 1920)
- b. Koçgiri, Cemil Çeto, Ali Bato
(Rumlar Doğu Karadeniz)
(Ermeniler Doğu Anadolu)

III. KUYA-İ MİLLİYE ÖRGÜTLERİNİN ÇIAKRDİĞİ AYAKLANMALAR

Amaç: düzenli ordu, M. Kemal ve T.B.M.M. otoritesine tepki olarak ortaya çıktı.

- a. Demirci Mehmet Efe Ayaklanması
- b. Çerkez Ethem Ayaklanması

İşgaller Karşısında TBMM'nin Aldığı Önlemler

1. TBMM önceliğini işgallere değil isyanlara vermişlerdir.
2. HIYANET-İ VATANİYE KANUNU çıkarıldı. (29 Nisan 1920) (Bu Kanuna göre Damat Ferit Paşa vatan haini sayıldı ve vatandaşlıktan çıkarıldı)
3. Bu kanunun çabuk ve etkili uygulanabilmesi için İSTİKLAL MAHKEMELERİ kuruldu (18 Eylül 1920). İstiklal Mahkemelerinin üyeleri TBMM'ce seçilen milletvekilleri idi. → İstiklal Mahkemelerinin isyanları bastırmada ve düzenli ordunun kurulmasında büyük yararları oldu.
4. Ankara Müftüsü Rıfat Hoca'dan Ulusal Direnişin dine uygun olduğu şeklinde Fetva alındı.
5. İstanbul hükümeti ile resmi ilişkiler kesildi.

Sevr Anlaşması (10 Ağustos 1920)

- Barışın iki yıl geciktirilmesinin nedeni.
 - a. Galip devletlerin Osmanlı'yı paylaşma konusunda uyuşmamaları (1917 paylaşımından yeni sorunlar ortaya çıktı: İzmir, İstanbul, Boğazlar)
 - b. Türk Ulusu'nun tepkisini düşünemediler. Batı İstanbul'u Anadolu'da etkili sanıyordu.
- İtalya ve Fransa Anadolu'nun işgal edilmesinin zorluğunu, imkânsızlığını görüyor fakat İngiltere ve Yunanistan bu görüşten uzaktırlar. ABD İngiltere'yi destekliyordu. Sonra Ermeni Mandasını reddedip Konferanstan çekildi.
- Nisan 1920'de San Remo'da barışın esaslarına son şeklini verip Osmanlı Temsilcisi Tevfik Paşa'ya bildiriler de Tevfik Paşa metni bile almadı.
- Damat Ferit Paşa ve Padişah metni yumuşatmaya çalıştırlarsa da etkili olamadı (ayrıca İngiltere destekli Yunanistan imzayı çabuklaştırmak için 22 Haziran 1920'den itibaren Bursa – Uşak çizgisine kadar ilerledi). Sonunda toplanan Saltanat Şurası'nda anlaşmanın kabulüne karar verdiler. (Topçu Ferik Rıza Paşa dışına) 10 Ağustos 1920'de Damat Ferit Paşa'ca imzalandı.
- TBMM, anlaşmayı imzalayanları ve onaylayanları vatan haini ilan etmiş ve vatandaşlıktan çıkartmıştır.
- Anlaşma devletleri ve İstanbul Hükümeti barış yapılırsa M. Kemal'in ve Ulusal Direniş anlamsız kalır, savaş biter görüşünde idiler.
- Bu anlaşma hiçbir zaman uygulanmadı.
- Mondros Ateşkesi uygulanmaya çalışıldı, anlaşmanın koşulları:

1. Boğazları bir komisyon yönetecekti ve herkese açık olacaktı.
2. Doğu Anadolu'da iki yeni devlet kurulacaktı.
3. İzmir ve Ege Bölgesi'nin büyük bölümüyle Doğu Trakya (Midye-B. Sapanca hattının batısı) Yunanistan'a verilecekti.
4. Güneybatı Anadolu İtalya'ya bırakılacaktı.
5. Mersin-Mardin-Sivas Hattının güneyi Fransa'ya bırakılacaktı.
6. Arap ülkeleri İngiliz ve Fransız mandasına bırakılacaktı.
7. Osmanlı Devleti'ne İstanbul, Orta ve Batı Karadeniz, Ankara-Sivas çevresi bırakılacaktı.

8. 50.000 kişilik bir ordu 13 gemilik bir donanma olacaktı. Osmanlı Ordusunda fakat ağır silah olmayacaktı.
9. Kapitülasyonlar her alanda uygulanacak ve her devlet yararlanacaktı.
10. Azınlıklara her türlü haklar verilecek ve bu haklara güvence olarak Osmanlı Devleti üzerinde denetim kurulacaktı.
11. Anlaşmaya uyulmazsa İstanbul Türklerden alınacaktı.

SONUÇ:

- TBMM bu anlaşmayı öncesinde ve sonrasında reddetti. Ulusal Ant'ı savundu, Kabul edenleri vatan haini saydı.
- Bu anlaşma hukuksal bakımda geçersizdi çünkü:
 - a. Osmanlı Meclis'i görüşmemiş ve onaylamamıştır. (Meclis [Osmanlı] dağıtılmıştı.)
 - b. Padişah bunu kabul etmekle ulusal iradeye ters düşmüştür. Çünkü son meclis Ulusal Ant'ı kabul etmişti.
- Anlaşmanın geçerli olması için meclis onayı gerekir. Var olan meclis (TBMM) bunu kabul etmediğine göre daha başlangıçta geçersizdir.
- Bu anlaşma yurt severlerin direnme gücünü kamçulamıştır. (Yılgınlık değil)
- Anlaşmayla Osmanlı devleti Yarı-Sömürge haline geldi.

DÜZENLİ ORDUNUN KURULMASI (10-11 Kasım 1920)

- Nedenleri:

1. Kuva-i Milliye örgütleriyle savaşın kazanılamayacağı düşüncesi. (Sevr'in imzalanmasını çabuklaştırmak için 22 Haziran 1920'de başlayan Yunan saldırısı karşısında Kuva-i Milliye'nin yetersizliği görülmüştür.)
 2. Kuva-i Milliye örgütlerinin disiplinsiz davranışları.,
 3. İç ayaklanmaların bastırılması konusunda başarılı olmalarına rağmen (özellikle Çerkez Ethem) Yunan ilerleyişini durduramamaları.
- Bu nedenler M. Kemal'i haklı çıkardığı gibi TBMM'yi de ikna ederek düzenli ordunun kurulmasını sağlamıştır.
 - Türk Ordusu'nun kazandığı her zafer TBMM'ye siyasal güç kazandırmıştır.

Çerkez Ethem İsyanı (27 Aralık 1920)

- Nedenleri:

1. Düzenli ordu görüşüne karşı çıktı. Batı cephesine katılmadı.
 2. Önceki askeri başarıları ve kalabalık milis güçleriyle kendini M. Kemal ve TBMM'nin üstünde bir güç olarak gördü.
- (Salihli Cephesi, Anzavur, Düzce, Konya, Konya, Yozgat Ayaklanmaları)
- Uzlaşma çabaları sonuçsuz kaldı. İsyanı yararan Yunanistan I. İnönü saldırısını başlattı. I. İnönü Zaferi'nden sonra isyan bastırıldı.
 - 30 Aralık 1920'de de Demirci Mehmet Efe isyanı bastırıldı.

Doğu Cephesi ve Ermeni Sorunu:

- Tarihimizde 93 Harbi (1877-78)'ne kadar Ermeni sorunu yoktur. Ermeniler ilk defa 93 Harbi'nde Ruslar'ın tahrikiyle Osmanlıya karşı harekete geçtiler. Bağımsızlık amaçlıdır.
- Ruslar Ermeni Konusunu ilk defa Ayastefanos ve sonra Berlin (1878) anlaşmalarında uluslararası bir sorun haline getirdiler. İngiltere'de Ermenileri destekledi.
- Ruslar ve İngilizler Doğu Anadolu'da kendilerine bağlı bir Ermenistan istiyorlardı.
- Ermeniler ilk defa II. Abdülhamid zamanında Doğu Anadolu'da isyan ettiler. Başarılı olamadılar.

- Batının dikkatini çekmek için yaptıkları İstanbul'da ki II. Abdülhamit suikastı da başarılı olamadı.
- Ermenilerin diğer toplumlara göre geç ayaklanmalarının nedenleri:
 - a. Batı etkisinden uzak kaldılar
 - b. Hayat şartları olumluydu
 - c. Nüfusları az ve dağınıktı
- Ermeni ayaklanmalarını Taşnak ve Hınçak örgütleri yürütüyordu.
- Asıl sorun I. Dünya Savaşı'nda çıktı. Kafkasya'da Ruslar la birlikte hareket ettiler ve devlete isyan ettiler. Devlet sivil vatandaşlarını korumak amacıyla 1915'te TEHCİR (GÜÇ) KANUNU'nu çıkartarak Ermenileri Suriye ve Lübnan'da zorunlu iskâna tabii tuttu.
- Rusya, Brest-Litowsk Anlaşmasıyla savaştan çekilince Ruslar ve Ermeniler Doğu Anadolu'yu boşaltılar. (Ermeniler bu sırada kendilerine katliam yapıldığını iddia ediyor.)
- Türk Ordusu Kafkasya'ya girmesine rağmen Mondros Ateşkesi'yle geri çekildi. Ermeniler de Erivan, Gümrü, Kars bölgesinde bağımsız Ermenistan'ı kurdular. Mondros ve Sevr Anlaşmalarına göre Doğu Anadolu kendilerine verildiği için bu bölgeye saldırmaya başladılar.
- saldırılar yoğunlaşınca TBMM 9 Haziran 1920'de Doğu Cephesini kurdu. (Doğu Cephesi ilk kurulan cephedir. [15. Kolordu])
- Doğu Cephesi komutanı Kazım Karabekir Paşa 28 Eylül 1920'de karşı saldırıyı başlattı. Sarıkamış ve Kars'ı aldı. Gümrü'ye giderken Ermeniler barış istedi.

Gümrü Anlaşması (3 Aralık 1920)

1. Kars ve çevresi geri alındı.
2. Bu başarının peşinden Gürcistan'a nota verilerek Artvin, Ardahan ve Batum alındı. (13 Ekim 1921'de Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan ile yapılan Kars Anlaşması ve daha önce Rusya'yla yapılmış olan Moskova Anlaşmasıyla (Mart 1921, I. İnönü sonrası) doğu sınırı son şeklini aldı.
3. Bu anlaşmadan sonra bu iki devleti Sovyetler işgal etti.
 - 18 Nisan 1920 – San Remo Konferansında Osmanlıyı nasıl parçalayacaklarına karar verdiler.
 - 15 Kasım 1920 – Milletler Cemiyeti ilk toplantısını yaptı.
4. Doğu Anadolu'da Ermenistan Devleti kurma girişimi önlendi.
5. Gümrü Anlaşması TBMM nin yaptığı ilk resmi uluslararası anlaşmadır.
6. İlk kapanan cephe oldu. Kurtuluş Savaşı'nın ilk zaferidir.
7. Doğu Cephesi'nde ki kuvvetler Batı ya aktarıldı. Doğu güvenceye alındı.
8. Kuva-i Milliye'nin Yunan ilerleyişini durduramamasının karşın düzenli ordunun Doğu daki başarısı halk ve TBMM'nin moralini yükseltmiştir.
9. 93 Harbiyle kaybedilen topraklar tekrar kazanılmıştır.
10. Doğudaki başarılar TBMM Hükümeti'nin Londra Konferansına ve Moskova Anlaşmasına çağrılmasında etkili olacaktır.

Güney Cephesi

1. I. Dünya Savaşı'nın son günlerinde İngilizler Anadolu'nun güneyine gelmişlerdi. Mondros Ateşkesinden sonra Urfa, Antep, Maraş'ı işgal ettiler. İşgal protesto edildi. İngilizlerin halkın onuruna dokunacak davranışlardan çekinmeleri ve buradaki Türk Yönetime karışmamalarından dolayı silahlı direniş olmadı. Sonra (15 Eylül 1919) İngiliz –Fransız anlaşmasıyla bölge Fransızlara bırakıldı.
2. Fransızlar, Ermeniler ile iş birliği yaptılar, onları kışkırttılar. Zulüm ve halkın onuruna dokunacak hareketlere tepki olarak Kuva-i Milliye birlikleri kuruldu. Temsil heyeti bu bölgeye yurt sever subaylar gönderdi (Sivas Kongresi)

3. 12 Şubat 1920'de Maraş'tan, 11 Nisan 1920'de Fransızlar Urfa'dan atıldılar. Antep halkı 1 Nisan 1920'de Fransızlara karşı ayaklandı. Güney Cephesi savaşları halk direnişi ile kazanıldı.
4. Güney Cephesindeki başarılar Fransızlara Türk topraklarında barınamayacaklarını gösterdi. Sakarya Zaferi ile de Fransız tutumu değişti ve 20 Ekim 1921'de Ankara Anlaşmasıyla Hatay Dışında Suriye sınırımız çizildi.

İtalyanlarla

1. İtalyanlara karşı cephe açılmadı. Kuva-i Milliye oluşmadı.
2. Konya ve Antalya'ya az sayıda asker çıkardılar.
3. Bölge halkına iyi davrandılar hatta. Hatta ekonomik yatırımlar yaptılar. (İleride bölgeyi sömürmek istiyor.)
4. Zaman zaman Ankara'yı Yunanistan'a karşı destekledi.
5. II. İnönü Zaferinden sonra asker çekmeye başladı. Sakarya Savaşından sonra kendiliğinden kesin olarak çekildi.

Batı Cephesi

- Yunanlılarla uğraşılırken Çerkez Ethem Ayaklanması oldu (20 Aralık 1920). Ethem iç isyanları bastırması, ilk direnişleri örgütlemiş, Yunan ilerleyişine zarar vermiş, Kurtuluş Hareketine katkıda bulunmuştur. Başarılı çalışmaları sonunda TBMM içinde de yandaş bulmuş, kendini M. Kemal'de ve Ankara Hükümeti'ne rakip olarak görmeye başlamışsa da Batı Cephesi komutanı İsmet Bey'ce yenildi. Yunanlılara sığındı (İzmir'in işgali 15 Mayıs 1921).

→ 12 Mart 1921 M. Akif' in yazdığı İstiklal Marşı mecliste kabul edildi. Beste: Osman Zeki Üngör

→ İşgallere karşı ilk direniş Güney Cephesinde Dört Yol' da Fransızlara karşı 19 Aralık 1918.

I. İNÖNÜ SAVAŞI (6-10 Ocak 1921)

- Kurtuluş Savaşında Türk ve Yunan Ordularının ilk karşılaşması Bursa-Uşak Hattında olmuştur (Sonradan I. İnönü Zaferi adını aşmıştır). Yunanlılara karşı ilk zafer.
- Bu zafer sonucunda bir yaklaşma sağlanamayacak, siyasi ortamda küçük değişiklikler dışında İtilaf Devletleri (özellikle İngiltere) Yunanistan'ı kışkırtmaya devam edecekti (etkisi fazla olmadı bu zaferin).

Nedenleri:

1. Yunan Kralı ve hükümeti Batı Anadolu'da genişlemek böylece daha çok Batı yardımı almak ve Büyük Yunanistan idealini gerçekleştirmek istiyor.
2. Yunanlılar Sevr Anlaşmasını TBMM'ye kabul ettirmek veya zorla uygulamak istiyor.
3. Amaçları; Eskişehir'i alıp demiryolunu kullanarak Ankara'ya ulaşmak, TBMM'yi dağıtmak.
4. Düzenli ordunun kurulmasına fırsat vermemek.
5. Çerkez Ethem isyanından yararlanmak istemişlerdir (Çerkez Ethem'de savaş sırasında Kütahya'ya yaklaşmıştı. Savaştan sonra yenildi).

Sonuçları:

1. Düzenli Türk Ordusu'nun Yunanlılara karşı ilk başarısı.
2. M. Kemal ve TBMM'nin siyasal etkinliğini artırdı.
3. Askere alınma işlemleri kolaylaşmış, halkın savaşa olan inancı artmıştı.
4. Anlaşma Devletleri arasında görüş ayrılığı artmıştır.
5. Çerkez Ethem isyanının kolay bastırılmasında etkili olmuştur.

6. Düşmanı oylayarak Ankara'ya zaman kazandıran bir savunma savaşıdır.
7. Moskova Anlaşması'nın yapılmasına ortam hazırlamıştır.
8. En önemli siyasal sonucu Londra Konferansı'nın toplanmasına neden olmuştur.

Londra Konferansı (21 Şubat-12 Mart 1921)

- I. İnönü Savaşı'nın kazanılması Sevr'de değişiklik düşüncesini oluşturdu. ←
- Konferansa İstanbul Hükümeti, TBMM Hükümeti, İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan çağrıldı.
- Konferansa Ankara doğrudan çağrılmadığı (bir temsilci göndermesi istenmişti) için katılmayı reddedince İtalya arayıcılığı ile doğrudan çağrıldı.
- TBMM temsilcisi Bekir Sami Bey İngiltere, Fransa ve İtalya ile gizli anlaşmalar yapmıştı. Fakat bu Misak-i Milli ve eşitlik ilkelerine uygun olmadığından reddedildi.
- Sadrazam Tevfik Paşa “Türk Ulusunun gerçek temsilcisinin TBMM olduğunu” söyleyerek, sözü (yetkiyi) Bekir Sami Bey'e verdi. ←

Sonuçlar:

1. En önemli sonucu; Yeni Türk Devleti'nin İtilaf Devletlerince tanınması.
2. Anlaşma Devletleri TBMM ile ikili anlaşmalar yapma düzeyine geldi.
3. Yeni kurulan Sovyet Devleti TBMM'yi tanımış ve anlaşma imzalamıştır. ←
4. TBMM barışın hangi koşullar altında yapılabileceğini açıkladı.
5. İtilaf Devletleri Sevr'i yumuşatmak istediler. Hâlbuki Sevr tamamen değişmeden TBMM'nin anlaşma yapması mümkün değildi ve konferans dağıldı. ←
6. Konferansın sonuçsuz kalmasını II. İnönü Savaşının nedenidir.
 - Konferansa İstanbul Hükümetinin çağırılması çelişkilidir. Nedeni:
 - a. İstanbul Hükümeti zaten Sevr'i kabul etmişti.
 - b. Savaş Ankara'ya bağlı olan ordular kazanmıştır.
 - Anlaşma Devletlerinin TBMM'yi konferansa çağırarak istememelerinin nedeni:
 - a. TBMM'yi tanımıyor ve tanımak istemiyorlar.
 - b. İstanbul'la Ankara arasındaki sürtüşmeyi artırmak istiyorlar.

Moskova Anlaşması (16 Mart 1921)

- TBMM ile Rusya arasında ki ilişkiler Mayıs 1920'de başlamıştı (Hatta anlaşmadan önce Ali Fuat [Cebesoy] Moskova elçiliğine atanmıştı).
- Doğu'da Ermenilere, Batı'da Yunanlılara karşı I. İnönü Savaşı'nın kazanılması ve İtilaf Devletlerinin TBMM'yi Londra Konferansına çağırımları üzerine SSCB Ankara Hükümetinin gücüne güven duydu ve Moskova Anlaşması imzalandı.
- Bu anlaşmayla; Doğu sınırimız çizildi, Batum Gürcistan'a verildi (TBMM ile Ermenistan ve Gürcistan arasında ki anlaşmayla Batum Türkiye'ye kalmıştı) Sovyetler Misak-ı Milli' yi tanıdı, Çarlık Rusya'sıyla yapılan anlaşmalar geçersiz kaldı. İki devlet arasında mali, ekonomik anlaşmalar yapılacaktı, iki taraftan birinin tanımadığı bir anlaşmayı, belgeyi öbürü de tanımayacaktı.

Anlaşmayı Hazırlayan Olaylar:

- a. Yukarıda belirtilen TBMM başarıları.
- b. Anlaşma Devletlerinin hem TBMM'ye hem de SSCB'ye karşı olumsuz politika izlemeleri her iki yönetimi birbirine yaklaştırdı.
- c. Rusya'yla anlaşmak Ankara'nın siyasal gücünü artıracak ve Doğu Anadolu'yu da güvenceye alacaktır.
- d. Batı 'nın Boğazlar ve Anadolu'ya yerleşmesi geleneksel Rus Politikasına aykırıdır (Rusya'nın güneyden kuşatılmasıdır. Güvenliklerini sarsar).

- e. Sovyetlerin yeni Türk Devleti'nin sosyalizmi benimseyeceği ümidi.
- f. Ruslarla anlaşılırsa TBMM'nin savaş için gerekli yardımı alabilirdi (Sovyetlerin emperyalizme karşı her ulusal hareketi destekleme politikası).

Önemi:

- a. TBMM Hükümetini tanıyan ilk (büyük) devlet SSCB'dir (daha önce 1 Mart 1921'de Afganistan'la dostluk, kültür anlaşması yapıldı ve Afganistan TBMM'yi tanıdı).
- b. Çarlık Rusya'sıyla yapılan anlaşmalar geçersiz sayıldı (SSCB Osmanlı devletini tanımıyor anlamında).
- c. Rusya kapitülasyonları kaldırdı, karşı çıktı.
- d. Moskova Anlaşması Rus yardımını arttırdı.
- e. Soğu sınırimız güvenceye alındı, Batı Cephesi güçlendi.
- f. Tek kaybımız Ruslar barışı Batum'un Gürcistan'a verilmesi kaydıyla kabul ettiler (bu tarihte Gürcistan, Ermenistan SSCB'ye katılmıştı).

II. İNÖNÜ SAVAŞI (23-31 Mart 1921)

- Nedenleri:

(İnönü mevki Eskişehir'in kuzey batısındadır.)

- 1. Çerkez Ethem konusu dışında I. İnönü'nün nedenleriyle aynıdır.
- 2. Ek olarak; Londra Konferansından bir sonuç alınamaması ve Yunanlıların yeni bir başarı kazanarak önceki başarısızlığı kapatmak ve daha çok batı yardımı almak (Londra Konferansı sırasında gizli görüşmelerde İtalya ve Fransa Yunanlıların Anadolu da başarılı olmayacağını dile getirmişlerse de İngiltere'nin ısrarı Yunanistan'a güvenilmesine karar verilmişti).

- Sonuçları:

- 1. Fransa savaşı bitirmek için Ankara ile görüşmelere başladı.
- 2. İtalya ilk defa Anadolu'dan asker çekmeye başladı.
- 3. Yani Anlaşma devletleri arasında görüş birliği bozuldu.
- Her iki İnönü Savaşının gösterdiği sonuç Türk ordusunun saldırı gücü yoktur. Yunanlılara karşı TBMM hükümeti zaman kazandırmak için oyalama ve savunma savaşıdır. Bu zaferle siyasi ortamda birkaç küçük değişiklikten başka bir yarar sağlamayacak, zaferler sonuca bir yaklaşma bile sağlamayacaktır.

Kütahya – Eskişehir Savaşları (10-24 Temmuz 1921)

- Yeni kurulan ordunun İnönü Savaşlarında savunma savaşları ile başarı kazandığını gören Yunanlılar iyi donatılmış, taarruz gücü yüksek bir ordu ile geniş alana yayılan bir savaşla Ankara'ya ulaşılabilceğine (dar alanlı savaşta Türkler başarılı oluyor) inanıyorlardı.
- Ordu ağır kayıplar verince M. Kemal'in emri ile Sakarya Nehri'nin Doğusuna alındı.

Sonuçları:

- 1. Eskişehir, Kütahya, Afyon Kaybedildi.
- 2. Batı Anadolu Yunan denetimine geçti, Orta Anadolu halkı doğuya göçe başladı.
- 3. 5 Ağustos 1921'de M. Kemal TBMM'nin bütün yetkileriyle 3 ay süreyle Baş Komutanlığa seçildi.
- 4. İnsan gücü, savaş araç-gereçleri toplanmak üzere 7 Ağustos' ta TEKÂLİF-İ MİLLİYE (Ulusal Vergi Buyukları) yi yayınladı. Bu emirlerle genel bir seferberlik başladı (savaş araç-gereçlerine bedeli daha sonra ödenmek üzere el konuldu [%40'ına] 40 yaşının altında ki herkes askere alınacaktı).

- M. Kemal “Siz orada sadece düşmanı değil, Ulusun makûs talihini de yendiniz” sözü II. İnönü Savaşından sonra söylenmiştir. (İnönü’ye)
5. Tekâlif-i Milliye Emirlerinin uygulanması için İSTİKLAL MAHKEMELERİ kuruldu (yeniden).
 6. Fransa Savaşı bitirmek için başlattığı görüşmeleri, İtalya asker çekme işlemini durdurdu. Ülkede ve mecliste panik doğdu. M. Kemal mecliste eleştirildi.

Sakarya Savaşı (23 Ağustos – 13 Eylül 1921)

1. Nedeni önceki savaşlarda olduğu gibidir.
 2. M. Kemal’in başkomutan olarak yönettiği ilk savaştır.
 3. Geceli gündüzlü 22 gün sürdü. Kurtuluş savaşının en uzun savaşdır.
 4. Savaş Haymana, Polatlı, Çaldağı bölgesinde Sakarya Nehri çevresinde 100 km’lik bir cephe oldu.
 5. M. Kemal yeni bir savaş stratejisi uyguladı “Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır” sözü Sakarya Savaşında söylenmiştir (bazı noktalarda Türk savunma çizgisi açılmıştı. Fakat hemen burada hemen yeni hatlar kuruluyordu).
 6. Bu savaşta Türk subaylarının 1/4ünden fazlası şehit ve yaralı olduğundan bir açıdan subaylar savaşı oluşur.
- Sonuçları:
- a. Ulusal Kurutuluş savaşının son savunma savaşdır.
 - b. M. Kemal’e “Mareşallik” ve “Gazi” lik unvanı vermiştir (savaşın bir bölümünü yaralı olarak yönetti).
 - c. Yunan Ordusunun saldırı gücü kırıldı. Savunmaya yöneldiler.
 - d. Türklerin 1683’te Viyana önlerinde başlayan geri çekilişi durdu.
 - e. Sakarya Meydan Savaşı, Kurtuluş Savaşında bir dönüm noktasıdır. Sakarya Savaşının gerek siyasi alanda, gerek uluslararası ilişkilerde yeni bir durum yaratmasını beklemek gerekirdi. Muhafifler susturulmuş, askerın morali yükselmiş, ülkeyi ümit sarmıştı.
 - f. Uluslararası alanda Sovyetlerin isteği üzerine Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan ile Kars Anlaşması (13 Ekim 1921) imzalandı. Moskova Anlaşması’nın parafesi niteliğinde olan bu anlaşmayla bu üç devlet Moskova Anlaşması’nı onaylamış oldu. Doğı sınırımız kesinlik kazandı.
 - g. Fransa ile de Ankara Anlaşması (20 Ekim 1921) yapıldı. Suriye sınırımız (Hatay Dışında) çizildi.
 - h. İtalya Anadolu’dan kesin olarak ayrıldı.
 - i. İngilizler ile esir değıştirme anlaşması yapıldı (Malta sürgününde ki Türkler ülkeye geri döndü).
 - j. TBMM Anadolu’da kesin egemenlik kurdu. İstanbul etkisi kalamadı.
 - k. İtilaf Devletlerinin Türkiye’ye karşı oluşturdıkları cephe parçalandı.

→ 22 Mart 1922’de Anlaşma Devletleri Ateşkes önerdiler. Ateşkes kabul edildi. Sevr’de küçük değışiklikler yapılmak istendi. Ankara öneriyi reddetti.

Ankara Anlaşması (20 Ekim192)

- Ankara Anlaşmasını hazırlayan olaylar:
1. Kuva-i Milliye’nin güneyde ki başarıları
 2. Sakarya Savaşı’nın kazanılması
 3. Anlaşma Devletleri arasındaki çekışmeler.
 4. Fransız kamuoyunun savaşı karşı olması
- Anlaşmaya göre:

1. Bugünkü Suriye sınırlarımız çizildi(Hatay dışında. Hatay’a özerk bir yönetim ön görüldü. Resmi dil Türkçe olacak, kültürün gelişmesi için kolaylık gösterilecek → Böylece Hatay’da Türklerin varlığı resmen kabul ediliyorlardı).
 2. Türk kuvvetleri sınırın kuzeyine, Fransızlar güneyine çekiliyordu.
 3. Suriye’de ki Ceber Kalesi ve Süleyman Şah’ın mezarı Türkiye toprağı sayılıyordu.
 4. Türkiye ile Fransa arasında ki savaşa son veriliyordu.
- Önemi:
1. İlk defa bir İtilaf Devleti Türkiye’ye Misak-ı Milliye tanıyordu (resmen).
 2. Türkiye’ye karşı bir cephe daha çökmüştür. İngiliz-Fransız (ve dolayısıyla İtalya) ilişkileri gerginleşmişti (aynı zamanda Yunanistan’dan da uzaklaştılar) İtilaf Grubu parçalandı.
 3. Güney illerimiz güvenceye alındı. Ermeniler bölgeyi boşaltılar. Batı cephesi daha da güçlendirildi.
 4. Hatay Ulusal Ant’a aykırı olarak sınırlarımızın dışında kalmıştır. Yani anlaşma Misak-ı Milliye aykırıdır.

Büyük Taarruz ve Başkumandan Meydan Savaşı (26 Ağustos [30 Ağustos]-18 Eylül 1922)

- Savaş tarihine Büyük Taarruz (26 Ağustos’ta başladı) ve son aşamasına (Dumlupınar) da Başkumandanlık Meydan Savaşı (30 Ağustos, düşmanın büyük bir bölümü imha savaşıyla yok edildi, bizzat M. Kemal [başkumandan] komuta etti) ile Yunanlılar yenildi ve kaçmaya başladılar. M. Kemal, Başkumandanlık Meydan Savaşı’ndan sonra “Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz’dir, İleri!” emrini verdi (1 Eylül’de) (savaş Dumlupınar’ın kuzeyinde oldu.)
- 9 Eylül’de İzmir’e Türk Ordusu girdi.
- 18 Eylül 1922’de Anadolu’da hiç düşman askeri kalmamıştı. Türk süvarileri Çanakkale ve Üsküdar önlerine kadar gelmişti.
- Büyük Taarruz’dan önce Meclis M. Kemal’in başkomutanlığını 3. Görev bitiminde uzatmadı, M. Kemal ilk ve son olarak ulusal iradeye karşı çıkararak başkomutanlığı (meclis yetkileri ile donatılmış) bırakmadı M. Kemal’in konuşmasıyla meclis süresiz olarak uzattı.
- Çanakkale ve İstanbul Boğazında İngilizler vardı. Buraya saldırı, İngilizlerle savaşı getireceği için diplomatik yolların denenmesi kararlaştırıldı.
- Bu sadece askeri zafer değil tarihin akışını değiştiren topyekûn bir zaferdi.
- Malazgirt Savaşı Türklere Anadolu’nun kapılarını açmış, Başkomutanlık savaşı ise Anadolu’nun sonsuza kadar Türk ülkesi kalacağını ispatlamıştır.

Mudanya Ateşkesi Anlaşması (11 Ekim 1922)

- Türkiye için Kurtuluş Savaşı savaş sahnesinde bitmiş olsa bile diplomatik alanda yeni başlıyordu
 - Anlaşma esas itibariyle Ankara Hükümeti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanacaktı. Bu da Türk Kurtuluş Savaşının savaş alanında Yunanistan’a karşı, gerçekte ise kimlere karşı yürütüldüğünün yeni bir belgesi demektir.
 - Türk Ordusu’nun yeni hedefi İstanbul, Boğazlar ve Doğu Trakya’dır.
 - İngilizlerin Boğazlarda askeri gücü vardır ve bölgede kalma amacındadırlar. Bu aşamada Türk – İngiliz Savaşı gündeme gelmiştir. İngiltere’nin buna rağmen Mudanya Ateşkesini kabul etmesinin gerekçeleri:
1. Fransa ve İtalya, İngiltere’yi desteklemedi.
 2. Sovyetler, İngilizlerin Boğaz Politikasına karşı çıktı.
 3. Türklerin, Ulusal Ant’ta ki kararlı tutumu.
 4. İngiltere’de ekonomik kriz vardı.
 5. İngiliz basını ve kamu oyu savaşa karşıdır.

- Mudanya Ateşkesine İngiltere, Fransa, İtalya ve TBMM Hükümeti katıldı (TBMM temsilcisi İ. İnönü). Yunanistan katılması. Temsilcisi sonucu bekledi (bir gemide).
- Anlaşmaya göre; Yunanistan Meriç Irmağı sınır olmak üzere Doğu Trakya'yı boşaltacak, kesin barışa kadar burada 8.000 Türk Jandarması bulunacak, İstanbul ve Boğazlar TBMM yönetimine bırakılacak, İtilaf Kuvvetleri barışa kadar İstanbul'da kalacaktı.
- Önemi:
 1. Osmanlı Devleti hukuken sona ermiştir.
 2. D. Trakya, Boğazlar ve İstanbul savaş yapılamadan kazanıldı.
 3. Yeni Türk Devleti tüm İtilaf Devletlerince tanınmıştır.
 4. Askeri zaferi tamamlayan siyasi bir zaferdir.
 5. Ulusal Ant'ın toprakla ilgili koşulları gerçekleşmiş oldu.
 6. Lozan için iyi bir başlangıç oldu.
 7. İsmet Paşa'nın buradaki başarısı onun Lozan'a baş delege gönderilmesine nedne olacaktır.

Saltanatın Kaldırılması (1 Kasım 1922)

- I. Dünya Savaşı sonunda ülkemizin işgal edilmesi, yönetici durumundaki padişahın gerekli önlemleri almaması, hatta işgalci güçler yanında tavır geliştirmesi, hatta ulusal direnişi yok etmek için aynı tavır içinde olması zaferden sonra saltanat hakkında kaygılar, ciddi düşünceler doğurdular. ← Temel Neden

Diğer nedenler:

1. TBMM'nin açılmasıyla yeni Türk Devleti'nin kurulması.
 2. Osmanlı'nın hukuksal varlığının tartışılır hale gelmesi.
- 2 Kasım 1922 Takvim-i Vaka-i'nin son kez yayınlanması (Osmanlının Resmi Gazetesi)
- 17 Kasım 1922 Vahdettin'in İstanbul'dan ayrılması.
- 18 Kasım 1922 Abdülmecit Efendi Halife seçildi.
3. Batıların Mudanya Ateşkesinde İstanbul Yönetimi TBMM'ye bırakılmaları
 4. 20 Ocak 1921 Anayasası'nın padişahın yetkilerini TBMM'ye bırakması.
 5. TBMM Türk Ulusu üzerinde ikili yönetime son vermek istemesi
 6. Saltanat, Cumhuriyet Devrimleri için bir engel olarak görünüyor.
 7. Gerekçe: Batılı ülkelerin Lozan'a İstanbul Hükümetini' de çağrımları (Türk tarafını bölmek, görüşmeleri çıkmaza sokmak istiyorlardı).
- Önemi:
 1. Türklerin tarihindeki ulus egemenliğine dayalı ilk Türk Devletin oluşturma sürecine girilmiştir.
 2. Halifelik ve saltanat birbirinden ayrılmış, halife siyasal gücünü kaybetmiş, halifelik yetkilerini sürdürmüştür. 17 Kasım 1922'de İngilizlere sığınarak ülkeyi terk etti. TBMM 18 Kasım'da Osmanlı Hanedanından Abdülmecid Efendi'yi Halife seçti (İngilizlerin Vahdettin'in şahsında Halifelik kurumunu sömürmesini, kullanmasını engellemek amacıyla). (Kamuoyu hazır olmadığı için halifeliğin kaldırılması sonraya bırakıldı. 1924'de Halife siyasal gücünü kaybettiğinden kaldırılması kolaylaşmış oldu.)
 3. Türkiye'de ilk defa Laikleşme olayı başlamıştır.
 4. Osmanlı Devleti resmen ortadan kalktı.
 5. Ankara Lozan görüşmelerine daha güçlü katılma olanağı elde etmiştir.

Lozan Antlaşması (24 Temmuz 1923)

- Lozan Konferansı'na Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Japonya, Romanya, Yugoslavya katıldı. Boğazlarla ilgili görüşmelerde ayrıca SSCB ve Bulgaristan katıldı. Türk heyetinin başkanı Dış İşleri Bakanı İsmet İnönü.
- Konferansın birincisinde anlaşmaya varılmadı ve konferans dağıldı (20 Kasım 1922 – 4 Şubat 1923). İkinci konferans 23 Nisan 1923'te başladı 24 Temmuz 1923'te başladı, 24 Temmuz 1923'te Antlaşmayla son buldu.
- Görüşmenin kesilmesine neden olan konular:
 1. Osmanlı Borçları
 2. Kapitülasyonlar
 3. Irak Sınırı
 4. Boğazlar
 5. Savaş tazminatları
- Lozan'da Türk heyetinin amacı:
 1. Türk-Yunan barışını sağlamak
 2. Osmanlı'nın sona erdiğini, yeni Türk Devletini ve Misak-i Milli' yi bütün dünyaya resmen kabul ettirmek.
 3. Osmanlı'nın batıya verdiği ayrıcalıkları kaldırmak
 4. Heyetimiz iki konuda taviz vermeyecekti. Kapitülasyonlar-Ermeni Yurdu.
- Lozan Antlaşmasının Koşulları:
 1. Trakya Sınırı Mudanya ateşkesinde öngörüldüğü şekilde saptanacak. Bozcaada ve Gökçe Ada Türkiye'ye bırakılacak diğer Ege Adaları Yunanistan'a bırakılacaktı, fakat askersiz hale getirilecekti (Türkiye sınırına yakın olanlar).
 2. Suriye Sınırı Ankara Antlaşmasına göre belirlendi.
 3. İstanbul'daki Rumlar, Batı Trakya'daki Türklerin dışındaki Türkiye'de ki Rumlar ve Yunanistan'da ki Türkler yer değiştirmeyecekti.
 4. Kapitülasyonlar kaldırıldı.
 5. Boğazlar Türkiye'nin başkanlığındaki uluslararası bir komisyonca yönetilecek ve askersizleştirilecekti. Boğazlar barış zamanında ticari gemi ve uçuklara açık olacaktı. Türkiye savaşa girerse boğazı kapatabilecekti.
 6. Osmanlı Devleti'nin borçları (1854) devletten ayrılan ülkeler arasında bölüşüldü.
 7. I. Dünya Savaşı tazminatı ödenmeyecekti
 8. Yunanistan savaş tazminatı yerine Karaağaç'ı Türkiye'ye verdi.
 9. Azınlıklara ayrıcalık verilmemiş, kanun ve hukuk düzeni açısından eşitliği kabul edilmiştir
 10. Lozan Antlaşmasının TBMM'nin onayından geçtikten sonra (6 hafta) işgal kuvvetler İstanbul'dan ayrılacaktı.
 11. Rum Patrikhanesi İstanbul'da kaldı.
- Lozan Antlaşması Önemi:
 1. Türkiye'nin siyasal bağımsızlığı, egemenliği gerçekleşmiş, eşit şartlarda yeni Türk Devleti'nin varlığını bütün dünya resmen kabul etmiştir.
 2. Lozan dünya barışına bir katkıdır. Çünkü Osmanlı (doğu) sorunu kesin çözüme kavuşmuştur.
 3. Ulusal Ant büyük ölçüde gerçekleşmiştir.
 4. Dünyada geçerliliğini koruyan uzun süreli bir anlaşmadır.
 5. Bu anlaşma sömürü toplumlarına örnek olmuştur.

6. Bu anlaşma I. Dünya Savaşı'nı ve Kurtuluş Savaşını hukuksal olarak sonlandırmıştır. ←
7. Türkiye tarihinde yeni bir dönem başlamıştır.
8. Lozan' da Türkiye bütün isteklerini gerçekleştiremedi ve bazı sorunlar çözüme kavuşmadı:

- a. Irak sınırında anlaşılamadı, sonraya bırakıldı. Olumlu çözülemedi. 5 Haziran 1926'da İngiltere ile yapılan bir anlaşma ile Musul Irak'a bırakıldı. Nedeni: Şeyh Said olayı, ülkenin ağır sorunları, düzen kavgaları, İngiltere'nin caydırıcı gücü.
- b. Boğazlar Sorunu 1936 Montrö Antlaşmasıyla çözüldü. Boğazlarda kesin olarak Türk hâkimiyeti tanındı.

→ Musul'un Ulusal Ant sınırları içinde sayılmasının nedeni; İngiltere Musul'u Mondros Ateşkesinden sonra işgal etti (3 Kasım 1918),

- c. Lozan'da Türkiye; Musul, Hatay, Boğazlar, Batı Trakya, Ege Adaları ve Patrikhane konusunda istediklerini tam olarak gerçekleştiremedi. Bu olumsuzluğun nedeni; Türkiye tek başına tüm dünyaya karşı sadece Kurtuluş Savaşı'nın değil, I. Dünya Savaşı'nın sonuçlarını Osmanlı'nın asırlık sorunlarını da görüşmek zorunda kalmıştır.
- d. Hatay Atatürk döneminde başlatılan faaliyetlerden sonra (2 Eylül 1938 – Bağımsız Hatay Devleti kuruldu), Atatürk'ün ölümünden sonra 29 Haziran 1939'da Türkiye'ye katıldı.

→ Türk Kurtuluş Savaşının Anlamı:

- Türk Kurtuluş Savaşı'nın yalnızca bir askeri zafer konusu olarak kabul etmek doğru değildir. İleriye dönük hedefler bakımından askeri zaferler birinci planda uğruna kan dökülmüş toprakların tümünü değil ama başlangıçta Ulusal Ant ile sınırları çizilmiş ülke parçasını kurtarmak için gerekliydi. Bundan sonra yapılacak her şey kurtarılmış topraklarda eski ekonomik, siyasal ve sosyal düzenin yerine yeni ve çağdaş bir düzeni oturtmaktır.

M. Kemal Tazminattan beri yapılmak istenenin başarısızlığı herkesten iyi görüyor, fakat Erzurum, Sivas Kongreleri ve TBMM'de karşılaştığı muhalefet onu tedbirli olmaya zorluyordu. Bu nedenle elinde ne bir devrim bildirisi vardı ne de niyetleri gösterir bir plan vardı. Ama yine de tutucu çevreler yapılacak yenilikleri seziyordu. Türk Kurtuluş Savaşı'nın eylemiyle o eyleme dinamizm sağlayan kadro arasında ki uyumsuzluk bir çelişki değil, olayın doğasına uygundur. Yapılacak yeniliklerin toplumun bütün kesimlerinde aynı anda görülmemesi doğaldır. Olayın birinci ayağı ülke kurtarılacaktır. Buna herkes katılır. Amaç da budur. Ama bağımsızlıktan sonra ne yapılacaktır. Bu gelişim ve devrimi (sürecin ikinci aşaması) engellemek mümkün olmayacaktır.

CUMHURİYET DÖNEMİ

A) SİYASAL DEVRİM VE GELİŞMELER

Devletin temel kurumlarının ve siyasal yapısının şekillenmesi için ilk önce siyasal devrimler yapılmıştır.

1) **Saltanatın kaldırılması (1 Kasım 1922)**

2) **İlk siyasi partinin kurulması (9 Ağustos 1923)**

- Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Derneği'ni Mustafa Kemal Halk Fırkası adı altında Türkiye'nin ilk siyasal partisine dönüştürdü. Cumhuriyetin ilanından sonra Cumhuriyet Halk Fırkası adını aldı. Sivas Kongresinde kurulan Anadolu ve Rumeli Halklarını Savunma Derneği öncülüğünde kurulan TBMM vatanın kurtuluşunu sağlamıştı. Kesin

zaferin kazanılmasından sonra M. Kemal siyasi, sosyal, hukuki gelişmeleri bir sistem içine oturtmak ve bu konularda halkı aydınlatmak için belli programı olan bir siyasi yapı kurmak gereğini duydu. Bu düşünceleri benimseyen partide yer alacaktı.

→ 9 Ağustos 1923 Halk fırkası kuruldu (Anadolu ve Rumeli Müdefaa-i Hukuk Grubu yerine) (Türkiye'nin ilk siyasi partisi). Bu parti 1950'ye kadar ülkeyi tek başına yönetti. 12 Eylül 1980 sonrası kapandı.

Partinin kuruluş amacı:

1. Mecliste belli bir siyasal yönü olan (ve de ülkede) bir birlik kurmak.
2. Seçimlere yeni bir siyasi kadro ile girmek.
3. Ülkeyi demokrasiye hazırlamak.
4. Bundan sonra yapılacak devrimleri bir parti örgütüyle yürütmek.

→ 6 Ekim 1923'de İtilaf Donanması İstanbul'u terk etti.

→ 13 Ekim 1923 Ankara'nın Başkent olması kabul edildi.

3) II. TBMM'nin Açılması (11 ağustos 1923)

- İlk TBMM hem ulusal egemenliği gerçekleştirmiş hem de Kurtuluş Savaşını yönetmişti. Bu ağır çalışma koşulları Meclisi yıpratmıştı.
- 1 Nisan 1923'de seçim kararı alarak kendini yenilemek istedi.
- İlk TBMM'de M. Kemal'e karşı olan 2. Grup seçimlerde pek başarılı olamadı.
- II. TBMM 1 Ekim 1927'ye kadar görev yaptı. Bu meclis;
 - a. Lozan'ı Onayladı (23 Ağustos 1923)
 - b. Belli başlı devrimlerin yasalarını bu meclis yaptı.

4) İstanbul'un Anlaşma Devletlerince Boşaltılması (2 Ekim 1923)

5) Ankara'nın Başkent Olması (13 Ekim 1923)

- Ankara Kurtuluş Savaşı'na ve TBMM'ye merkez olurken (27 Aralık 1919 da Temsil Heyetinin Ankara'ya gelmesiyle) hangi özellikleri dikkate alınmışsa resmi başkent olurken de aynı özellikleri dikkate alındı. Ayrıca; İstanbul eski devletin ve düzenin sembolüdür, bu yüzden düşünülmemiştir.

6) Cumhuriyetin İlanı (29 Ekim 1923)

Nedenleri:

1. Amasya Genelgesi'nden beri Ulusal egemenlik ilkesin ortaya konması ve uygulanmaya çalışılması.
 2. TBMM'nin açılması, 1921 Anayasası, Kurtuluş Savaşı'mızın kazanılması Cumhuriyete giden önemli adımlardır.
 3. Saltanatın kalkması cumhuriyet giden yolu açmıştır.
 4. Türkiye'de rejimin resmen açıklanmaması dış politikada sorun yaratmaktadır (Lozan Görüşmeleri uzatıldı. Türkiye'de rejim kavgası beklendi. Ülkemize elçi atanmadı.)
 5. Cumhuriyet öncesi devlet başkanı olmayışı halifenin siyasal yetkiler istemesine yol açtı.
 6. Cumhuriyetin ilanı bundan sonra ki devrimleri kolaylaştıracaktır.
 7. 1921 Anayasası'nın bazı eksikliklerinin giderilmesi zamanı gelmiştir. (Devlet Başkanı, Başbakan, yeni bir hükümet modeli olacaktır.)
 8. Cumhuriyet giden yolu açan olay: 1923 Ekiminde Ali Fethi Okyar Hükümeti istifa etti. Meclis yeni hükümeti seçemedi. M. Kemal bu krizi cumhuriyetin ilanı için kullandı.
- Cumhuriyetin İlanıyla

- a. 1921 Anayasasında önemli düzeltmeler yapıldı. 1. Maddeye “Türkiye Devleti’nin hükümet şekli cumhuriyettir” eklemesi yapıldı.
- b. Devlet başkanlığı sorunu çözüldü. (M. Kemal Cumhurbaşkanlığına seçildi.)
- c. Hükümet seçiminde kabine sistemi getirildi. (Cumhurbaşkanı meclis içinden başbakanı ve hükümet üyelerini seçecek ve meclis onayına sunacaktı.)
- d. İsmet Paşa Cumhuriyet Hükümetinin ilk başbakanı, Ali Fuat Bey [Okyar] da meclis başkanı oldu.

7) Hilafetin Kaldırılması (3 Mart 1924)

- Kaldırılma nedenleri:

1. Hilafetin tarih içinde önemini yitirmesi (I. Dünya Savaşında görüldüğü üzere)
2. Milliyetçilik ve Laiklik Temelleri üzerine kurulan yeni bir Türkiye’de Hilafetin anlamı yoktur. Ulus egemenliğinin yer aldığı bir düzende hilafet yer alamazdı.
3. Bu kurum devrimler ve Laiklik için en büyük engeldir (En önemli neden.)
4. Son halifenin meclisin koyduğu kuralların dışına çıkması.
5. M. Kemal ve devrimlere karşı olan etkili kişi ve grupların halife ile iş birliğine girmesi.
6. 1921 Anayasasında “Şeriat hükümlerini TBMM yürütür” maddesiyle halifelik yetkisinin meclis denetimine alınması.
7. Meclis içinde ve dışında Halifeye siyasal yetkiler istenmesi.
8. İstanbul basının halifeyi desteklemesi
9. Bazı dış ülkelerden halifeye destek verilmesi Ankara’da devlet bütünlüğü bakımından iyi karşılanmadı.

→ 3 Mart 1924’te

1. Hilafet Kaldırıldı.
 2. Osmanlı Hanedanı yurt dışına çıkarıldı.
 3. Şerriye ve Evkaf Vekâleti (Din ve Vakıflar) kalktı. Diyanet İşleri Başkanlığı olarak başbakanlığa bağlandı.
 4. Erkan-ı Harbiye Vekâleti kalktı. Genel Kurmay Başkanlığı olarak başbakanlığa bağlandı.
 5. Tevhid-i Tedrisat (öğretim birliği) yasası çıktı. Bütün öğretim kurumları Maarif Vekâletine bağlandı.
- 3 Mart 1924 Türkiye’nin demokratik ve laik gelişmesi yolunda büyük bir aşamadır. (Milli Egemenlik daha da güçlendiğinden)
- Artık Türkiye Doğu ve Batı ile daha sağlıklı ilişkiler kurabilecekti. Eski düzenden yana olanların her zaman güç alacakları ve güç verecekleri bir odak (zararlı) yok edilmiştir.
- son yapılan değişikliklerden sonra M. Kemal’in yakın arkadaşları Halk Fırkasından ayrıldılar yen, partiler kurudular ve Şeyh Said isyanı çıktı (bu değişiklikler sonucu)

8) 20 Nisan 1924 Anayasası

- 1921 Anayasası olağan üstü bir dönemin (savaş) ihtiyaçlarına göre hazırlanmıştı. Cumhuriyetin ilanı sırasındaki düzeltmelere rağmen yetersiz kaldı.
- Barış ve devrimler dönemi Türkiye’si için yeni bir anayasa gerekiyordu.
- 1924 Anayasası; meclis’ in üstünlüğü, tek meclis, ulusal egemenlik gibi kavramlarda 1921 Anayasasını örnek almıştır.
- Bu anayasa 1921’e göre insan hak ve özgürlüklerine daha geniş yer verdi.
- 1924 Anayasası daha sonra bazı değişikliklere uğramıştır. Bunlar;
 1. 1924 Anayasası 1928’de (10 Nisan) laikleşmiştir. (“Türkiye Cumhuriyeti’nin dini İslam dinidir” maddesi kaldırılarak.)

2. (5 Aralık) 1934 kadınlara seçme ve seçilme hakkı ve seçmen yaşı 18 den 22 ye.
3. 1937 (5 Şubat)'de Atatürk'ün 6 İlkesi anayasaya, devletin temel ilkeleri olarak girdi.

Böylece laiklik kavramı anayasada yer aldı. Aynı yıl anayasada ilk öğretim zorunluluğu getirildi.

- Bu anayasa 1960'a kadar yürürlükte kaldı.
- 1924 Anayasası ile Türkiye büyük ölçüde bir hukuk devleti olmuştur.

9) Çok Partili Hayata Geçiş Denemesi (17 Kasım 1924)

a) Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (17 Kasım 1924)

- I. TBMM'de siyasal partiler yok gruplar var. Herkes Misak-i Milli ve bağımsızlıkta bütünleşir.
- Halk Partisinin politikasını benimseyen bir grup (Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele ve otuza yakın milletvekili) ayrılıp 17 Kasım 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını kurdular.
- TBMM'de değişik siyasi görüş ve düşüncelerin temsil edilebilmesi için çok partili sisteme geçilmek istendi.

(terakkiperver: ilerici)

- Ayrılığın temel nedeni: bu grubun Atatürk'e ve devrimlere siyasal tepki koymalarıdır.
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası programından; cumhuriyet ve liberalizm esas alındı, dine saygılı olduğunu, devrim değil evrim yanlısı olduğunu devlet baskılarının önleneceğini açıkladı.
- Parti İstanbul ve Urfa'da ilk şubelerini açtı. Zamanla devrimlere karşı olanların, eski ittihatçıların, yobazların örgütü durumuna geldi. Ülkede siyasal durum gerginleşti. Musul sorunu sürüyordu.
- Şeyh Said isyanı partinin faaliyetinden destek aldığından isyan sonrası çıkarılan Takrir-i Sükûn kanunuyla 3 Haziran 1925'de kapatıldı ve çok partili rejime ara verildi. Partinin kapatılması M. Kemal'e suikast düşüncesinde etkili oldu.

b) Serbest Cumhuriyet Fırkası (12 Ağustos 1930)

- M. Kemal tarafından Fethi Okyar'a kurduruldu. (Temel Koşul: parti cumhuriyete ve laikliğe karşı tavır almayacaktı.) Amaç:

1. Yeni bir demokrasi denemesi yapmak (çok partili dönem için yeni şans)
2. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın ülkemizi de etkilemesi ve bu krizden çıkmak için liberal ekonomiyi savunan yeni kadroların hükümeti etkin bir biçimde denetlemesi etkili olabilirdi. (o dönemin koşulları dolayısıyla devletçi bir ekonomi politikası güdülüyordu.)
3. Ülkeye yeni siyaset adamları kazandırmak.
4. Devrimlerin toplumdaki etkinliğini yeniden gözlemlemek.
5. Yeni düşünce ve görüşlerin ortaya çıkmasına olanak vermek.

- Parti Atatürk ilkelerine bağlı, Cumhuriyete bağlıdır. Liberalizmi savunur. Fakat kısa zamanda devrimlerin karşısı bir örgüt haline geldi. Bu durumu gören parti kurucuları da partiyi feshettiler. (18 Aralık 1930)

→ Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasıyla Şeyh Said Ayaklanması, Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulmasıyla Menemen Olayı oldu. M. Kemal bu iki denemenin olumsuz sonuçlar verdiğini görmüş, demokrasi ortamının topluma henüz yerleşmemiş olduğunu belirlemişti. 2. Dünya Savaşının belirmesi üzerine bir daha demokrasi denemesine girişilmedi.

- Çok partili döneme 1946'da tekrar geçildi. 12 Eylül 1980'e kadar süren bu durum bu tarihte ordunun yönetime el koymasıyla bütün siyasal partiler kapatıldı. 1982 Anayasasıyla çok partili döneme yeniden devam edildi.

10) Şeyh Said Ayaklanması (13 Şubat – 15 Nisan 1925)

- Cumhuriyet devrimlerine karşı en büyük eylemdir.
- Dinsel nitelikli bir olaydır.
- İngiliz desteği vardır.
- Bölücü, Kürtçü bir olaydır (İngilizlerin amacı Musul ve Kerkük'ün kuzeyinde bir Kürdistan kurmak Türkiye ile petrol bölgesi arasında bir tampon yaratmak)
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın devrimlere etkisi isyana ortam hazırlamıştır.
- İsyen Ergani İlçesi, Piran Köyü'nde Kürt beylerinden Şeyh Said'in "din elden gidiyor" parolasıyla başladı. Bingöl, Elazığ, Diyarbakır ve Muş'ta çok etkiliydi.
- Ayaklanmada ihmali görülen Fethi Okyar Hükümetini düşürdü. İsmet Paşa Hükümeti geldi.
- 4 Mart 1925'te 'Takrir-i Sükûn'(Huzuru Sağlama) kanunu çıkarıldı. Bu konuda hükümete devlet ve toplum düzenine karşı yapılan, yapılacak eylemler için her türlü önlem alma yetkisi veriliyordu (Meclis onayı olmadan). Din siyasete alet edilmeyecekti.
- İstiklal Mahkemeleri yeniden kuruldu (aynı tarihte).
- Bu sırada İngiltere ile Musul sorunu görüşülüyordu. İsyen Musul'un kaybına neden oldu (çünkü bu ayaklanmada yıpranan ordunun bu sorunu askeri yöntemlerle çözme şansı kalmadı).
- Olayların başlaması gerekçe gösterilerek Takrir-i Sükûn Kanunuyla Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Kapatıldı (5 Haziran 1925)
- Toplumun demokrasiye hazır olmadığı görüldü.
- Devrimlerin topluma henüz yerleşmediği anlaşıldı.
- Türkiye'de devrimlere karşı çok güçlü grupların ve kitlelerin bulunduğu görüldü.
- İsyen tekke, zaviye ve türbelerin kapatılmasına yol açtı.

11) Mustafa Kemal'e Suikast Girişimi (14 Haziran 1926)

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasında ve Şeyh Said Ayaklanmasında ülkenin huzurunu bozmak isteyenler amaçlarına ulaşmak için M. Kemal'i öldürmek istediler. İzmir'de suikast olayı ortaya çıktı suçlular yakalandı (14 Haziran 1926) ülkede olay mitinglerle kınandı.

- III. TBMM 1 Kasım 1927'de toplandı.
- M. Kemal İzmir'deki suikast girişimi üzerine; "benim naçiz vücudum bir gün elbet toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır," diyerek cumhuriyet düzeninin sürekliliğin belirti.

12) Menemen Olayı (23 Aralık 1930)

- Cumhuriyet devrimlerine karşı ikinci büyük kitle tepkisidir.
- Derviş Mehmet liderliğinde, dini çevrelerin başlattığı ayaklanma Menemen'de oldu. Bunu önlemek isteyen asteğmen Kubilay (Mustafa Fehmi) öldürüldü. İsyen İsmet Paşa Hükümeti'nin Manisa, Menemen ve Balıkesir'de sıkıyönetim ilan etmesiyle önlendi.

B) HUKUK DEVRİMLERİ VE GELİŞMELERİ

- Değişiklik ve yeniliklerin nedeni:
 1. Dine dayalı bir hukuk düzeninden laik hukuka geçmek Batılılaşmak isteyen Türkiye'nin amacıdır. Çünkü Batılılaşmanın gereği laik hukuktur.
 2. Eski düzende bir hukuk birliği yoktur. Hukuk birliği olamayan yerde ulusal bütünlük olmaz.
 3. İslam Hukuku'nda son yüzyıllarda bir gelişme olmamıştır.

4. Eski adalet düzeni çok iyi çalışmaması.
 5. Tazminatta başlayan İslam-dışı hukuk ve mahkemeler (Nizamiye Mahkemesi, Ticaret Mahkemesi, Ticaret ve Ceza Hukuku ...) sistemi daha da karmaşıktırdı.
 6. Kadınlar temel hak ve özgürlüklerden yoksundu.
 7. Lozan'da kapitülasyonların kaldırılması, azınlıkların Türk Uyuğundan sayılması üzerine gayrimüslimler İslam Hukukunu istemediler. Ülkemizde herkese uygulanabilir bir tek bir hukuk düzeni amaçlandı.
- Hukuk Devriminin Gelişimi:
Hukuk devrimi devletin kurulmasıyla başlar. Çünkü hukuku devlet yapar. Devlet ise toplumun hukuksal örgütlenmesidir.
 1. TBMM'nin açılması (devlet kuruldu ve ulusal egemenlik uygulanmaya başlandı)
 2. 1921 Anayasasının ilanı (savaş ve devlet hukuksal temellere oturtuldu)
 3. Saltanatın kaldırılması (1 Kasım 1922)
 4. Cumhuriyetin İlanı
 5. Türk Medeni Kanunu'nun Kabulü (17 Şubat 1926)
 - Medeni Kanun hukukun temelidir. Kişinin doğumundan ölümüne kadar sosyal, ekonomik hayatını düzenler. İsviçre Medeni Kanunu örnek alındı.
 - İsviçre Medeni Kanunu'nun temel alınmasının nedeni:
 - a) En yeni ve çağdaş olanıdır.
 - b) Pratik çözümlüdür.
 - c) Kişi hukuku çok gelişmiştir, demokratiktir.
 - d) Yargıya büyük yetkiler verilmiştir.
 - e) Kadınlara geniş haklar tanınmıştır.
 - f) Toplumun yapısına uygundur.
 - Amaç: temeli dine dayalı olan ve yetersiz sayılan Osmanlı Medeni Kanunu olan Mecelle'yi kaldırmak, batılı bir aile toplum yapısı oluşturmaktır.
 - Medeni Kanun'la
 - a) Kadın/Erkek eşitliği getirildi. (Eskiden 2 kadının şahitliği 1 erkeğe eşitti)
 - b) Aile hayatında eşler arasında eşitlik getirildi. Yeni boşanma (eskiden boşanma hakkı erkeğe aitti) ve resmi nikâh düzenlemesi geldi.
 - c) Mirasta kadın-erkek eşitliği getirildi.
 6. Diğer hukuk alanlarında düzenlemeler: 1 Mart 1926'da Türk Ceza Kanunu (İtalya'dan Alındı), 22 Nisan 1926 Borçlar Kanunu, 29 Mayıs 1926 Ticaret Kanunu, İcra, İflas, Ceza Muhakemesi Kanunu, Deniz Ticaret Kanunu yapıldı.
 7. 10 Nisan 1928'de "Devletin dini İslam'dır" ibaresi kalktı anayasanın laikleşmesi. TBMM görevlerinden sayılan şeriat hükümlerinin yerine getirilmesi çıkarıldı. 5 Şubat 1937'de laiklik Anayasada.
 8. 3 Nisan 1930'da kadınların belediye seçimlerine katılma hakkı, 5 Aralık 1934'de diğer siyasi haklar (seçme – seçilme) verildi.
 9. 5 Kasım 1925'de Ankara Hukuk Okulu Açıldı.
 10. Şubat 1937'de Atatürk'ün altı ilkesi Anayasa'ya girdi.
 - **Hukuk ve Devletin Laikleşmesinin Gelişimi**
 1. Saltanatın kaldırılması (1 Kasım 1922)
 2. Hilafetin kaldırılması (3 Mart 1924)
 3. Şerriye ve Evkaf Vekâletinin kaldırılması (3 Mart 1924)
 4. Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924)
 5. Şapka Kanunu (25 Kasım 1925)
 6. Tekke, Zaviye ve Türbelerin kapatılması (30 Kasım 1925)

7. Medeni Kanunun Kabulü (17 Şubat 1926)
8. 1924 Anayasası'nın Laikleşmesi(10 Nisan 1928)(Devletin dini İslam'dır, kalktı)
9. Laiklik ilkesinin Anayasa'ya girmesi (5 Şubat 1937)

C) **SOSYAL DEVRİM VE GELİŞMELER**

- Amaç: çağdaş, laik bir Türk toplumu yaratmaktır.
- hukuk alanında yaşanan gelişmeler toplumsal alana yansımıştır. Toplumsal devrimler devlet, hukuk laikleşmesinin güçlendirici, bütünleştirici, yenilikleridir.

1 – Şapka Kanunu (25 Kasım 1925) Nedenleri:

1. Kıyafetimiz, özellikle fes eski düzeninin sembolü sayıldığından kaldırılacaktır.
 2. Şapkanın dinle ilgili olmadığı fikrini topluma benimsetmek.
 3. Toplumdaki kıyafet karışıklıklarına son vermek.
 4. Kıyafet biçimi olarak batı biçimini almak istemek.
 5. Şapka devrimindeki asıl amaç; kafanın dışının değil, içindeki eski zihniyetin değiştirilmesi.
 6. M. Kemal'e göre batı kıyafetine düşmanlık aslında batı uygarlığına düşmanlıktır.
- II. Mahmut'un başlattığı kıyafet sürecini M. Kemal tamamladı.
 - Bu olay batılılaşmanın bir bütün olduğunu gösterir.
 - Türk Devrimi kadınların kıyafetine yasal bir düzenleme getirmedi. Gelişime bırakıldı.
 - 1934 te yeni bir değişiklikte din adamlarının mabetlerinin dışında dini kıyafetleri kullanmaları yasaklandı. (Dinin en yetkili kişileri dışında)

2 – Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması (30 Kasım 1925)

- Aynı dinin içinde farklı yorumlara tanrıya ulaşma arzusundaki tasavvufa dayanan dinsel birlikteliklere tarikat denir. Tarikat üyelerinin toplandıkları yerlerden büyüğüne “tekke” küçüğüne “zaviye” denirdi. Kapatılma nedenleri:
 1. Devrimleri ve yeni düzeni güvenceye almak.
 2. Toplumumuzdaki ilkel düşünceleri, boş inançları kaldırmak, özgür çağdaş fikirli bir Türk toplumu yaratmak.
 3. Tekke ve zaviyelerde ayrıcalıklı bir din adamlarının sınıflanması engellemek.
 4. Şeyh Said olayını üzerine İstiklal Mahkemelerinin bu kurumların kapatılması için resmen hükümete başvurusu.
- aynı tarihte bu kanunla birlikte şeyhlik, dervişlik, falcılık, büyücülük yasaklandı.

2 – Takvim, Saat ve Ölçü Sisteminde Değişiklik

- Amaç: Batıyla bütünleşmek, dünyaya ayak uydurmak.
- Osmanlı'da toplumsal yaşam Hicri Takvime göre, devletin mali işleri güneş günü esasına dayanan Rumi Takvime göre yürütülüyordu. 26 Aralık 1925 te çıkarılan bir kanunla Miladi Takvim kabul edildi. 1 Ocak 1926'da uygulanmaya başladı.
- Yeni Rakamların kabul edilmesi (24 Mayıs 1928)
- İlk nüfus sayımı (28 Ekim 1927)
- Tasavvuf: Tanrı'nın niteliğini ve evrenin oluşumu varlık birliği anlayışıyla açıklayan dini ve felsefi akım. (İslam Mistisizmi)
- Eski saat sisteminde güneşin batımında saat 12 oluyordu. 1 Ocak 1926 da günün 24 saat olduğu esasına dayalı uluslararası saat sistemi kabul edildi.
- Avrupa ile ekonomik ilişkilerimizde kolaylık ve bütünlük sağlamak ve ölçümlerde bölgesel farklılıkları gidermek için 1 Nisan 1931 de çağdaş dünyanın kullandığı uzunluk ve ağırlık ölçüleri kabul edildi.

5 – Soyadı Kanunu (21 Haziran 1934)

Nedenleri:

1. Resmi işlemlerde kargaşalığa son vermek.
2. Avrupa’da olduğu gibi soya dayalı bir aile kurumu oluşturmak.
3. Toplumda insanları aşağılayıcı, gülünç, ahlaka aykırı lakap ve unvanları kaldırmak.
4. Ayrıcalıksız, kaynaşmış bir toplum tipi oluşturarak sosyal ve ekonomik güç beliren unvanları kaldırmak amaçlanmıştır (Halkçılık ilkesinin gereği).

6 – Hafta Sonu Tatili

- 1924’de Cuma günü olan resmi tatil 1935’de batı ülkeleriyle sosyal ve ekonomik açıdan kesintisiz bir iş birliği sağlamak için Pazar günü resmi tatil olarak kabul edildi.

D) EĞİTİM, KÜLTÜR DEVRİM VE GELİŞMELERİ

Nedenleri:

1. Dine dayalı bir eğitim sisteminden ulusal, laik, akılcı, çağdaş bir eğitim düzenine geçmek amaçtır.
2. Eğitim sistemini devlet denetimine almak
3. Eğitimde ikiliği kaldırmak ve ikili bir kültür ve nesil oluşmasını son vermek, kültür birliğini sağlamak.
4. Ülkeyi hızla kalkındıracak bir eğitim sistemi oluşturmak.
5. Yeni düzene uygun insan ve toplum modeli oluşturmak, devrimlere bağlı Atatürkçü bir nesil yetiştirmek.
6. Eğitimde cinsiyet farkını kaldırmak.
7. Eğitim düzeyini yükseltmek ve eğitimi yaygınlaştırmak.

1 – Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924)

- Amaç: Eğitim kargaşasına son vermek bütün eğitim kurumlarını devlet denetimine almak, ikili eğitimi, farklı kültürlerde insan yetişmesini önlemek, eğitim kültür bütünlüğünü sağlamaktır.
- Azınlık ve yabancı okulların siyasal amaçlı eğitimleri bu yasayla engellendi. Medreselerin kalkması için özel bir yasa yoktur. Medreseler bu kanunun yorumlanmasıyla kaldırıldı. Çünkü bu kanuna göre din adamları devletin açacağı okullarda yetiştirileceklerdi. Bu yasayla eski eğitim sistemi kalktı. Eski düzen felsefesine göre gençlik yetiştirmek engellendi.

2 – Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun (2 Mart 1926)

Bu günkü eğitim sisteminin temeli atıldı.

3 – Yeni Rakamların Kabul Edilmesi (24 Mart 1928)

Batı ile daha kolay ilişkiler kurulmak amaçlıdır

4 – Millet Mekteplerinin Açılması (28 Mayıs 1928)

Türk Halkı’nın eğitim düzeyini yükseltmek ve yaygınlaştırmak amaçlıdır. Millet Mektepleri’ nin yeni harflerin öğretilmesinde katkısı büyüktür.

5 – Harf Devrimi (1 Kasım 1928)

Nedenleri:

1. Asıl amaç Doğu Uygarlığından Batı Uygarlığına geçişi hızlandırmaktır.
2. Türkçe’nin kolay okunmasını ve anlanmasını sağlamak. Eski alfabe ile zordu.

3. Türkçe'yi konuşulduğu gibi yazılan ve yazıldığı gibi konuşulan bir yazı dili haline getirmek.
 4. Eğitimin ve bilimin hızla gelişmesini ve yaygınlaşmasını sağlamak.
 5. Uzun okunan sesliler Türkçe'nin ses yapısına uymuyordu. Latin harfleri bunu giderdi.
- Türkler tarih boyunca; Göktürk, Uygur, Kiril, Arap ve Latin Alfabelerini kullandılar.

6 – Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu) (15 Nisan 1931)

- Nedenleri:
1. Ümmet tarih anlayışından ulusal tarih anlayışına geçmek
 2. Türklerin tarihini bir bütün olarak ortaya koymak (Osmanlı Tarihçileri tarihimizi Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile başlatırlardı.)
 3. Türk Gençliğine ulusal tarih bilincini aşlamak.
 4. Tarih ulusal kültürün önemli bir sonucudur. Korunmalıdır.
 5. Türkler hakkındaki suçlamalara bilimsel cevap vermek.
- Tarih Kurumu'muz Atatürk'ün emirleriyle kurulmuştur.

7 –Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu) (12 Temmuz 1932)

- Nedenleri:
1. Türkçe Ulusal Kültürümüzün ve siyasal bağımsızlığımızın önemli bir ögesidir, korunmalıdır.
 2. Dilimizi yabancı kelime ve kurallardan arındırarak Öz-Türkçe için çalışmak.
 3. Türkçe'yi kendi kuralları içinde geliştirmek.
 4. Türkçe gramer ve sözlük hazırlamak.
 5. Harf Devrimi Türkçe'de sadeleşmeyi gerekli hale getirdi.
 6. Türkçeyi ilim dili haline getirmek.
 7. Aydınların dili ile Halk arasında ki farkı gidererek bütünlüğü sağlamak.

→ 28 Mart 1931 ondalık ölçü sistemi kabul edildi.

E) EKONOMİ ALANINDA YENİLİK VE GELİŞMLER

- Atatürk'e göre ekonomik bağımsızlık olmadan tam bir siyasal bağımsızlıktan söz etmek mümkün değildir. Türkiye ulusal egemenliğini ve bağımsızlığını ulusal ve bağımsız bir ekonomi ile bütünleştirmek zorundadır. Seçilen yol ise emperyalizme karşı fakat onların yöntem ve teknikleriyle, yani kapitalizmdi.

1 – İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat 1923)

- Türkiye ekonomik sorunların, ekonomik kalkınma için ortak amaçların ve bu amaçlara ulaşmak için seçilen yöntemlerin tartışıldığı ilk toplantıdır.
- Kongreden geniş, ayrıntılı, bir program çıkmadı (ülkede yeterince iktisatçı yoktur).
- Kongrede “Misak-ı İktisadi” yani “Ekonomik Ant”la bağımsız ulusal ekonomi ilkesi kabul edildi.

En önemli sonucu şuydu;

- Girişimci bir sınıfın (burjuvazi) ortaya çıkmasına yardımcı olmak (dış denetimden arınmış Ulusal Burjuvazi)
- Seçilen ekonomik yollar; liberal ekonomi, devletçilik, savaş dönemi, liberal ve planlı dönem.

2 – Liberal Dönem (1923 – 1930)

- İzmir İktisat Kongresi'nin ruhuna uygun olarak liberal ekonomi benimsendi. Bütün devrimlerde olduğu gibi batıya ulaşmak, batıyla bütünleşmek için batının kurumları ülkemizde yaşama geçirilmek istendi. Benimsenen model kapitalizmdi. Fakat bunun için bir sermaye birikimi ve kapitalistler yoktu. Seçilen liberal yöntemle amaç (devletçilik döneminde de aynı amaç yine vardır) sermaye birikimi oluşturmak, girişimciliği desteklemek bu yolla batıya ulaşmak. Girişimci sınıfın ortaya çıkması için alınan önlemler şunlardır.
- Türkiye İş Bankası kuruldu (Türk girişimcileri desteklemek, borç gereksinimlerini karşılamak, sanayi kuruluşlarına yardımcı olmak için)
- Aynı amaçla Sanayi ve Maadin Bankası Kuruldu (1932)
- 1927 'Teşvik-i Sanayi Kanunu' çıkarıldı bununla sanayiciler için önemli vergi bağışıkları, gümrük vergisi indirimleri, hükümet yardımları pazarlama kolaylıkları, işletmeler için arsa olanakları sağlıyordu.

3 – Devletçi Dönem (1930 – [1939] – 1950)

- Kısa vadede öze girişimin başarılı olamaması, 1930 Dünya Ekonomik Bunalımının zorlamalarıyla devletçilik benimsendi.
- Amaç: Hızlı ekonomik gelişmeyi sağlamak
- Fakat uygulanan devletçilikteki temel yaklaşım, özel kesimi yaratmak ve korumak olduğu için devletçiliği de kapsayan bir biçimde bütün ekonomik etkinlikler, temelde özel girişimciliği desteklemeye yöneltmişti.
- Zayıf bir özel girişim kesimi, sosyalizm tehlikesine karşı korumak güçlü bir güvence sağlamıyordu. Devletçilik kapitalizmin bunalımlarına karşı bir önlemdi.
- Devletçilik, devletin ekonomiyi yönlendirmesi, ekonomiye müdahale etmesi ekonomik gelişimde temel belirleyici olması, ekonomiye doğrudan katkıda bulunması.

4 – İlk kalkınma Planı (1933 – 1938)

- Cumhuriyet tarihinin ilk kalkınma planında yabancı şirketlerin Ulusallaştırılması, temel sanayi dallarının devletçe kurulması, elektrik şebekeleri, maden arama ele alınan konulardır.
- Plan bütün hedeflerine ulaşmasa da genelde başarılı idi. Plan döneminde, dokuma, maden, kimya, çimento, şeker işletmeleri ya tamamlandı ya da kurulmaya başlandı. Demir yolları ve kara yolları yapıldı. Etibank ve Maden Tetkik Arama Enstitüsü (MTA) kuruldu (1935)
- 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı, II. Dünya Savaşı nedeniyle uygulanamadı.

5 – M. Kemal'in Ekonomik Politikasından:

1. Ekonomik bağımsızlığa özen gösterildi (gereksiz dış borçlanmaya gidilmedi, kabotaj yasası çıktı [1 Temmuz 1926 denizlerimizde ticaret ve taşımacılık ulusallaştırıldı] yabancı işletmeler ulusallaştırıldı, hammaddesi Türkiye'de olan sanayiye öncelik verildi) Merkez Bankası kuruldu (1930).
2. Bütçenin açık vermemesine dikkat edildi.
3. Türk Parasının değeri korundu, karşılıksız para basılmadı. (kanunu 1930)
4. Ulaşımda öncelik demir yoluna verildi.
5. Sanayiye teşvik için yasa çıkarıldı (28 Mayıs 1927)
6. Köylüler için iyileştirici önlemler alındı (tarım da gelişmeler)
 - a) 1925'te Aşar Vergisi kaldırıldı. Köylünün refahında ve tarımsal üretimde artış oldu
 - b) Köylünün borç gereksinimi için Tarım Kredi Kooperatifi kuruldu (araç – gereç gereksinimi)
 - c) Ankara Ziraat Yüksek Enstitüsü kuruldu.
 - d) 1929'da Toprak Reformu Kanunu çıktı. Uygulanamadı

F) ATATÜRK DÖNEMİNDE DIŞ POLİTİKA

- Dış Politikanın esasını oluşturan öğeler şunlardı:
 - a) Bağımsızlık temel ilkedir
 - b) Milli sınırlar içinde kalmak (Misak-ı Milli)
 - c) Ulusal egemenliğe dayalı ulusçu olmak
 - d) Gerçekçi bir politika (gücümüz oranında katılım)
 - e) Uluslararası ilişkilerde temel yaklaşım “Yurtta barış, dünyada barış”tır
 - f) Uluslararası ilişkilerde (ve komşu ülkelerle) dostluklar ve ittifaklar kurmak.

1 – Yabancı Okullar Sorunu:

- Konu Lozan’da çözümlenememişti. Fakat Tevhid-i Tedrisat Yasasıyla devlet tüm okulları denetim altına almak isteyince bu sorun ortaya çıktı.
 - (1929) Türkiye savaşı yaşa dışı ilan eden Kellog-Briand Antlaşma katıldı.
 - Dış Politikamızda güçlü konuma gelmemizde Sovyet desteğinin rolü büyüktür. Sovyetler Uluslararası görüşmelerde Türkiye’nin de çağrılmasını sağlamıştır. (1928 Silahsızlanma Görüşmeleri, 1930 Birleşik Avrupa Görüşmeleri, Milletler Cemiyetine girişimizde)
- Hükümet yabancı okullarda Türkçe, tarih, coğrafya okutulmasını ve bu derslere Türk öğretmenlerin girmesini, Maarif Vekâletince okulların denetlenmesini, ders kitaplarından Türkler aleyhindeki bölümlerin çıkarılmasını, okullardaki dini ayin ve derslere Türk öğrenci alınmamasını, okullardaki dini resimlerin indirilmesini istedi.
- Fransa ve onun teşvikiyle Papalık tepki verdi.
- Türkiye kesin bir dille olayın Türkiye’nin içişleriyle ilgili bir olay olduğunu belirtmesiyle sorun kapandı.

2 – Musul Sorunu (çözüm 5 Haziran 1926)

- Mondros Ateşkesi imzalandığı gün Musul Türk toprağıdır (Misak-ı Milli içinde)
- İngiltere Mondros Ateşkesi sonrasında Musul’u denetimi altına aldı.
- Sevr Antlaşmasında Musul İngiltere’ye bırakıldı.
- Lozan’da sorun çözülemedi. Lozan’a göre İngiltere ve Türkiye 9 ay içinde kendi aralarında bu sorunu çözeceklerdi. Taraflar arasında sorun çözülemedi.
- Milletler Cemiyeti’nde halkoyuna başvurulması reddedildi (Türkiye’nin isteği)
- Türk-İngiliz ilişkileri gerginleşti. Türkiye askeri çözüm için kendinde bu gücü göremedi. İngiltere Doğuda çıkan Şeyh Said isyanını destekledi. Türkiye bu gelişmeler sonunda 5 Haziran 1926’da İngiltere ile (Ankara Antlaşması) anlaşmak zorunda kaldı. Musul Irak’ta kalmak kaydıyla bugünkü Türk-Irak sınırı çizildi (%10 25 yıl 250.000)
- Bu sorunun nedenleri:
 - a) İngiltere’nin caydırıcı gücü
 - b) Şeyh Said isyanı
 - c) Türkiye’deki rejim kavgaları
 - d) Ağır sosyo-ekonomik sorunlarımız
 - e) Milletler Cemiyetinin olumsuz kararları
 - f) Devrimlerin gelişiminin durdurulmak istenmemesi

3 – Nüfus Değişimi (Mübadele) (Çözüm: 10 Haziran 1930)

- Lozan’da çözülmeyen Batı Trakya dışındaki Türklerin, İstanbul dışındaki Yunanlıların dışında kalanlar (30 Ekim) 1923’te imzalanan bir protokol gereğince nüfus değişimine tabi tutulacaktı.
- İstanbul’da hangi Rumların yerleşik sayılacağı ve şehirde kalacağı konusunda anlaşmazlık çıktı. (Türkiye 30 Ekim 1918 tarihinden önce İstanbul’da yerleşik olanları kapsamamasını istiyordu, Yunanistan anlaşma tarihine kadar yerleşenleri kapsamamasını istiyordu)

- Sorun Milletler Cemiyetine götürüldüyse de sonuç alınamadı.
- Haziran 1930 da iki devlet anlaştı (Venizelos'un barışçı tutumu) ve 1954'e kadar Yunanistan'la (Ankara Antlaşması) bir dostluk dönemi başladı. (Türkiye'den 1.300.000 Rum gitti, 400.000 Türk geldi)(1954 Kıbrıs Krizi)

4 – Milletler Cemiyetine Girişimiz (18 Temmuz 1932) (Cemiyet-i Akvam)

- I. Dünya Savaşı sonunda barışı sağlamak için Wilson İlkelerine göre kuruldu.
- I. Dünya Savaşı'nda yenik olmamızdan ve bu kuruluştaki İngiliz baskısından Türkiye önceleri kabul edilmedi. 1932'de çağrılmamızın nedeni:
 - a) Türkiye'nin barışçı bir politika izlemesi
 - b) Yapılan devrimlerle batılı bir devlet olduğumuzun gösterilmesi
 - c) Rusya'nın Milletler Cemiyeti'ndeki etkisi
- Türkiye bu uluslararası işbirliğine katılarak dünya politikasının önemli bir üyesi oldu.
- Lozan'da çözülmemiş üç sorun vardı:
 - Türkiye/Yunanistan arasında nüfus değişimi
 - Musul Sorunu
 - Hatay Sorunu (Suriye Sınırı)

5 – Balkan Antantı (9 Şubat 1934) (Balkan Paktı)

- Türkiye'nin ülke ve bölge güvenliğini sağlamak için Balkan Ülkeleri ile arasında yaptığı girişimler sonucunda Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya, Romanya arasında Atina'da imzalandı.
- Arnavutluk İtalya baskısından, Bulgaristan komşularıyla toprak sorunu olduğundan katılmadılar.
- Blokun oluşma nedenleri;
 - a) İtalya ve Almanya'nın Balkanları tehdit etmesi
 - b) Balkan ülkeleri aralarında siyasal, ekonomik işbirliğini geliştirmek istiyorlar.
- Bu anlaşmayla Türkiye batı sınırını güvenceye aldıysa da bu birlik II. Dünya Savaşı nedeniyle 1941'de dağıldı.

6 – Montrö (Boğazlar) Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)

- Mondros Ateşkesi ile ilk defa boğazlar Türklerin denetiminden çıktı.
- Misak-ı Milli'de "Boğazlar tehlikeden uzak tutulursa dünya ticaretine açılacaktır" koşulu yer aldı.
- Sevr'e göre; boğazları uluslararası bir komisyon yönetecek, savaş ve barışta tüm devletlerin gemilerine açılacaktı.
- Mudanya'da da boğazlar bir çözüme kavuşamadı.
- Lozan'da boğazdan geçiş için başkanı Türk olan uluslararası bir komisyon yetkili kılındı. Boğazların her iki yanında dar bir alan askerden arındırıldı. Türkiye ancak savaşa katıldığında boğazları kapata bilecekti.
- Lozan'da boğazlarla ilgili hükümler, ulusal Ant'a bağımsızlık ve egemenliğimize aykırıdır.
- 1936 Montrö Sözleşmesinden önce:
 1. Londra Silahsızlanma görüşmelerinin sonuçsuz kalması.
 2. Avrupa ülkelerinin silahlanma yarışına girmesi.
 3. İtalya'nın Habeşistan'a (Etiyopya) saldırması, 12 Adaya asker yığması.
 4. Almanya'nın Versay Antlaşmasını çiğnemesi.
 5. Japonya'nın Mançurya'ya saldırması
 6. Bu gelişmeler karşısında milletler cemiyetinin etkisiz kalması.

- Ufukta yeni bir dünya savaşının belirmesi ve Türkiye'nin egemenlik haklarının kısıtlanması, II. Dünya Savaşı'nın belirtileri ülkemizi endişelendiriyordu.
- İlk defa Türkiye bu endişesini 1933 Silahsızlanma Konferansı'na götürdü.
- 20 Temmuz 1936'da Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan, İngiltere, Japonya, SSCB arasında Montrö Antlaşması. 1938'de İtalya da katıldı.
- 20 yıllık olmasına rağmen bugün de geçerlidir.
 1. Boğaz Komisyonu kalktı.
 2. Askersiz saha kaldırıldı.
 3. Boğazlardan geçiş yeni kurallara bağlandı. Türkiye ve Karadeniz Devletleri ayrıcalık aldı.
- Önemi: boğazlar üzerinde tam egemenliğini kuran Türkiye artık, uluslararası alanda hesaba katılması gereken bir güç olarak ortaya çıktı. II. Dünya Savaşı öncesinde ülke güvenceye alındı.

7 - Sadabad Paktı (8 Temmuz 1937)

- Türkiye, Irak, İran ve Afganistan arasında Tahranda yapıldı.
- İtalya'ya karşı ortak savunma girişimidir (İtalya Habeşistan'ı işgal etti; Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'de tehlike olması kuruluş nedenidir).
- Türkiye'nin amacı doğu sınırlarını güvenceye almak, Ortadoğu ülkeleriyle iyi ilişkiler kurmak.
- II. Dünya Savaşı sonunda dağıldı.

8 – Hatay Sorunu (Çözüm: 23 Haziran 1939)

- Mondros Ateşkesi sonunda (7. maddeyle) Fransızlarca işgal edildi.
- Misak-ı Milli sınırları içinde olan Hatay, Kurtuluş savaşında kurtulmadı.
- Lozan'da da benimsenen 20 Ekim 1921 Ankara Antlaşmasıyla (Fransız-Türk) da dış işlerinde Suriye'ye bağlı iş işlerinde özerk.
- 1936'da Fransa Suriye'ye bağımsızlığını verdi. Hatay Suriye'ye Kalmış oldu. Türkiye bunu reddederek konuyu Milletler Cemiyetine götürerek Hatay'da bağımsız bir yönetim istedi.
- Milletler Cemiyeti, Hatay' iç işlerinde bağımsız, dış işlerinde Suriye'ye bağlı bir yönetim olarak kabul etti. Türkiye ve Fransa, Hatay'ın toprak bütünlüğünü güvenceye alıyorlardı.
- Türkiye'nin isteğiyle Milletler Cemiyeti'nin yaptırdığı halk oylaması olumlu oldu. Türkiye sınıra asker yığdı. İngiltere Türkiye'yi destekledi. Avrupa'da Alman tehlikesinin de belirmesi üzerine 2 Eylül 1938'de Hatay Türk Cumhuriyeti Kuruldu.
- Avrupa da ki bulutlarından ötürü Türkiye'nin de desteğini almak isteyen Fransa Türkiye ile anlaştı. Hatay Türkiye'ye katıldı (30 Haziran 1939)

ATATÜRK İLKLERİ (Ya Da Yeni Türk Devleti'nin Dayandığı İlkeler)

A – Atatürkçü Düşünce Sistemi:

1. Atatürkçülük, amacı:

- Atatürkçülük; Kurtuluş Savaşıyla doğan ve ana düşüncesi Atatürk çe belirtilen Türkiye'yi çağdaştırmaya götüren (her alanda) düşünce sistemidir. (1930'lardan itibaren söylenmeye başlandı)
- Atatürkçülüğün amacı: ulusal egemenliğe dayalı Türkiye'yi laik, bağımsız çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmaktır.

2. Atatürkçülüğün nitelikleri:

1. Atatürk devrimleri (toplumun doğal) toplumsal, ekonomik gelişmelerinin sonuçları olarak değil, bu gelişmeleri yaratmak için topluma verilen yapay güdümlerlerdir. (Nedeni: toplumsal ve ekonomik gelişmelerin belli bir düzeye ulaşmamasından dolayı, Atatürk'ün bu değişimleri siyasal güç kullanarak topluma devrimler biçiminde vermek zorunda kalmasındandır.)
2. Batı tipi bir toplum oluşturmak.
3. Atatürkçülüğü oluşturan ilkeler bir bütündür. Birbirlerinin devamı, tamamlayıcısıdır (Devrimlerin hepsi aynı ana topluma sunulmadı, Atatürkçü düşünce zaman içinde geliştikçe her bir devrim biçimlenmiş, aşama-aşama uygulanmaya koyuldu).
4. Bütün devrimlerin temelinde ana kavram olarak 'halk egemenliği' ilkesi vardır.
5. Devrimlerin toplumsal ve ekonomik temelden yoksun olmaları nedeniyle Atatürkçü düşünenin toplumun bütün kesimlerince benimsemesinin uzun bir süre gerektirmesi.
6. Akılcı ve bilimseldir.
7. Vicdan ve düşünce hürriyetine saygılıdır.
8. Yurtta, dünyada barışın korunmasından yanadır.

3. Atatürk Devrim ve İlklerinin Dayandığı Öğeler

1. İlkeler Türk toplumunun ihtiyaçlarından doğmuştur.
2. Çağdaş uygarlıklar düzeyine yükselme.
3. Ulusal dil
4. Ulusal tarih bilinci
5. Ulusal bağımsızlık ve özgürlük
6. Egemenliğin ulusa ait olması
7. Ulusal kültürün geliştirilmesi
8. Türk ulusuna inanmak ve güvenmek
9. Ulusal birlik, ülke bütünlüğü
10. Barışçılık (Yurtta barış, dünyada barış)
11. Akılcılık, bilimsellik (Hayatta en hakiki mürşit ilimdir).

B – Atatürk İlkeleri (Bu altı ilke 1937 de Anayasamızda yer aldı)

1. Cumhuriyetçilik

- Cumhuriyet; doğrudan ulus egemenliğine dayanan, yöneticileri halkın oylarıyla belirlenen ve belli bir süre için seçilen devlet (yönetim) biçimidir.
- Cumhuriyetçilik ilkesinin anlamı devlet şeklinin cumhuriyet olmasıdır, cumhuriyet yönetimine bağlılıktır, onu korumak, yaşatmak demektir.
- Devlet Yönetiminin cumhuriyet olabilmesinin şartı demokrasidir. Aynı zamanda cumhuriyet demokrasinin yaşaması ve gelişmesi için en uygun ortamdır.
- Atatürk, Cumhuriyeti Türk Gençliğine emanet etmiştir (Gençliğe: Cumhuriyeti biz kurduk; onu yükseltecek ve sürdüreceksiniz). (Atatürk'ün belirttiği gençlik, belli bir zaman bölümünde değil, bir toplumun en canlı dinç dinamik bölümü olan gençliktir).

2. Ulusçuluk

- Atatürk'e göre ulus: geçmişte bir arada yaşamış, şimdi de bir arada yaşayan gelecekte de bir arada yaşama inanç ve kararında olan, aynı ülkeye sahip çıkan, aralarında dil, kültür ve duygu birliği olan insan topluluğudur.
- Atatürk'e göre ulusçuluk:
 1. Dil, tarih, kültür amaç birliği vardır.
 2. Birleştirici ve bütünleştiricidir.

3. Dini, mezhebi, kökeni ne olursa olsun kendini Türk sayan, Türk gibi yaşayan herkes Türk'tür (Ne Mutlu Türküm Diyene!).

4. Bütün değerlerimizi koruyarak, ulusça kalkınmamızı amaçlamıştır.

5. Ulusun bağımsızlığı her şeyin üstündedir. Bölünmeye ve parçalanmaya karşıdır.

6. İnsancıldır, barışçıdır, ırkçılığı reddeder. Başka uluslara saygı gösterir.

3. Halkçılık:

- Hiçbir kimseye, aileye, zümreye veya sınıfa ayrıcalık verilemez. Kanun önünde herkes eşittir.
- Toplumda sınıflar (sınıflaşma) yoktur. İş bölümünden doğan meslek grupları vardır.
- devletin vatandaşa, vatandaşında devlete karşı yapmakla zorunlu görev ve hakları vardır. Bunlar çağdaş bir düzeyde uygulanır.
- Halkçılıkta da halk egemenliği yani ulusal egemenlik vardır.
- Halkçılığın amacı; halkın kalkınmasını ve mutluluğunu sağlamaktır.

4. Devletçilik:

- Amaç: Hızlı bir kalkınma sağlamak (1923 – 30 arasında özel teşebbüs başarılı olamamış [yeterli sermaye birikimi, deneyimli işadamları, teknoloji, bilgi yoktur] bu nedenle kalkınmada geri kalmamak için ekonomik atılımı, yatırımları devletin üstlenmesi gerekmiştir)
- Devletçilik sosyalizm ve kapitalizme tepki olarak ortaya çıktı.
- Liberal dönemde ülke ekonomisi için yeterli gelişimin çok uzağında kalmıştır.
- 1929 – 30 Ekonomik Bunalımı etkili olmuştur.
- Amaçlarından biride kelime anlamının tersine özel girişimci yaratmak onu desteklemek ve ileride ekonominin yöneticisi yapmaktır.
- Uygulama sonunda işletmeler ve demir yolları ulusallaştırıldı. Denizlerimizdeki ticaret Türk gemilerince yapılacaktı (Kabotaj Kanunu). Önemli temel sanayi yatırımları yapıldı. Toprak reformu yapılmak istendiyse de yapılamadı. Köylü desteklendi (kredi, tohum). Özel girişimin gelişmesi için her türlü olanak sağlandı.

5. Laiklik:

- Toplumda, devlet düzeninde dinsel ideolojiye değil, akılcı, çağdaş, bilimsel, ideolojiyi yerleştirmeyi amaç edinmiştir.
- Devlet dinler karşısında tarafsız kalarak din hürriyetini sağlamalıdır.

6. Devrimcilik:

- Atatürkçü düşünce devrimcilik ilkesiyle çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma çabasında iki yönde kendini gösterir.
 1. Geçerliliğini, yararlılığını sürdüren devrimci uygulamalara sahip çıkmak, onların korunmasını geliştirmesini sağlamak.
 2. Yeni ihtiyaçlar karşısında yeni devrimci uygulamalar ve çözümler bulmak.
- Devrimcilik ilkesi durağanlığı, köhneleşmeyi, işlevini kaybetmeyi, çağın gerisinde kalmayı önlemek, dinamik bir devrim anlayışını sağlamak için konulmuştur (sürekli olarak çağdaşlaşmayı öngörür).

Diğer Gelişmeler

- **Atatürk**, cumhuriyeti gençliğe emanet ettiği **Söylev**'ini bitirerek 15-20 Ekim 1927'de CHP İkinci Kurultayında okudu.
- **Kellog-Briand Paktı**: (27 Ağustos 1928) Fransa, savaş sonrası süreçte Almanya'dan çekiniyordu ve bu kaygılarını gidermek üzere ABD ile bir pakt anlaşması yapmak arzusundaydı. ABD ikili bir pakt yerine uluslararası pakt olmasını istedi. Yurt savunmasına

dayanmayan savaşı yasadışı ilan eden Kellog-Briand Antlaşması batılı güçlü devletler arasında (ABD, Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya, Japonya, Polonya, Belçika, Çekoslovakya) imzalandı. (Türkiye ve SSCB'nin katılması Ocak 1929)

- **Litvinov Paketi:** (9 Şubat 1920) SSCB Kellog-Briand Paktinin ülkesine karşı yapıldığını düşünüyordu. (Gerçi Fransa, SSCB'yi Kellog-Briand'a davet etmişti.) Buna önlem amaçlı olarak Kellog-Briand Paktinin güttüğü amacı kapsayan kendi komşuları Romanya, Polonya, Letonya, Estonya ile yaptığı protokol. Daha sonra İran, Türkiye ve Litvanya katıldı.

- 1937'de Şeyh Seyyid Rıza önderliğinde **Dersim İsyanı** çıktı. İsyan bastırıldı ve elebaşları İstiklal Mahkemelerinde yargılandı (suçluların yakalanması, askerlik, vergi vermeyi reddediyorlardı).

- 1940 da Köy Enstitüleri yasası çıktı.

- Şubat 1945'de galip durumda bulunan ABD – İngiltere - Rusya arasında Yalta Konferansı düzenlendi (Polonya yeniden kurulacaktı. Birleşmiş Milletler'in temeli atıldı. Almanya silahsızlandırılacaktı).

- Şubat 1945 Türkiye, Atatürkçü politikadan kopup Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etti (galip devletler BM'ye yalnızca Almanya'ya savaş ilan edenlerin alınacağını bildirmişti).

- II. Dünya Savaşı'nın başlaması 1 Eylül 1940 Almanya'nın Polonya'ya girmesiyle, II. Dünya Savaşı'nın bitmesi 2 Eylül 1945 Atom Bombası sonucu Japonya'nın teslim olmasıyla.

- Haziran 1945 SSCB Kars ve Ardahan'ı istedi. Ayrıca boğazların savunmasına da katılmayı da istedi. Türkiye reddetti.

- 17 Temmuz – 2 Ağustos 1944 arasında savaşın (II. Dünya Savaşı) galipleri (İngiltere – ABD – SSCB) arasında yapılan Postdam (1944) Görüşmelerinde (Konferansı) Avrupa'nın geleceği ile ilgili kararlar alındı. Almanya'nın durumu belirlenecek. Almanya Nazizm'den arındırılacak. Türkiye'yi ilgilendiren bölümü ise SSCB özellikle boğazlar isteklerinde direndi.

- 26 Haziran 1945 Birleşmiş Milletler kuruldu (50 ülkenin imzasıyla) (Türkiye Kurucu Üye).

- Ocak 1946'da Demokrat Parti kuruldu.

- Temmuz 1946'da ilk tek dereceli seçimler yapıldı.

- Nisan 1946'da Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam) feshedildi.

- 22 – 27 Kasım 1946'da II. Türk İktisat Kongresi toplandı.

- 4 Nisan 1943'de 'NATO' kuruldu

- 4 Mayıs 1949'da Avrupa Konseyi kuruldu. 12 Aralık 1949'da Türkiye üye oldu.

- 14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde Demokrat Parti iktidara geldi.

- 25 Temmuz 1950'de Türkiye Kore Savaşı için BM emrine asker gönderdi (Kore Savaşı 25 Haziran'da başlamıştı.)

- 16 Eylül 1950 Türkiye'nin NATO üyeliği için yaptığı başvuru (1 Ağustos) reddedildi.

- 18 Şubat 1952 Türkiye NATO'ya tam üye olarak katıldı (19 Eylül 1951'de NATO'nun askeri çalışmalarına kabul edilmişti).

- 30 Mayıs 1953'de SSCB Türkiye üzerinde ki bütün isteklerini geri aldığını bildirdi.

- Türkiye'yle Irak ve sonra sırasıyla İngiltere, Pakistan ve İran arasında Bağdat Paketi kuruldu (25 Şubat 1955). Sonradan adı CENTO (Merkezi Anlaşma Örgütü) olarak değişti. Önce Amerikan girişimi iken İngiltere atak davranarak üye oldu. Amerika gözlemci oldu.

- 27 Mayıs 1960'da Demokrat Parti iktidarına karşı askeri darbe yapıldı.

- Üçüncü anayasamız olan 1961 Anayasası halkoyuyla kabul edildi (9 Temmuz).

- 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nden sonra 1982 Anayasası kabul edildi (son anayasa).